

POLEMIA

Esa Härmälä ja Olavi Ala-Nissilä

Seutukaupungit ja voimavarojen Suomi

Seutukaupungit ja voimavarojen Suomi

Esa Härmälä ja Olavi Ala-Nissilä

Seutukaupungit ja voimavarojen Suomi

SEUTUKAUPUNGIT JA VOIMAVAROJEN SUOMI

Kieliasun tarkistus:

Sirpa Ovaskainen

Kunnallisalan kehittämissäätiön

Polemia-sarjan julkaisu nro 120

© Pole-Kuntatieto Oy ja kirjoittajat

Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2021

ISBN 978-952-349-070-3 (nid)

ISBN 978-952-349-071-0 (pdf)

ISSN 1235-6964

Sisällys

Esipuhe	7
Johdanto	9
Suurkaupungistuminen jatkuu – vai olisiko jokin muuttunut? (Esa Härmälä).....	12
Seutukaupungeissa paljon hyödyntämättömiä mahdollisuuksia (Olavi Ala-Nissilä).....	18
Etätyö ja lähityö yleistyvät (Olavi Ala-Nissilä).....	24
Loma-asumisen, kakkosasumisen ja monikuntaisuuden hyödyntäminen (Esa Härmälä).....	27
Osaamiskeskittymiin ei saa tulla osaajista pullonkaulaa (Olavi Ala-Nissilä).....	31
Lukion tason pitää nousta (Esa Härmälä).....	34
Oppisopimuksella yrittäjäksi (Esa Härmälä).....	37
Korkeakouluopetuksen ja innovaatorahoituksen pitää verkottaa laajalti (Olavi Ala-Nissilä).....	39
Liikenne mahdollistaa tai estää kehityksen (Esa Härmälä ja Olavi Ala-Nissilä).....	43
Ympäristön kaunistamisen, maisemien palauttamisen ja pienvesistöjen mahdollisuudet (Esa Härmälä).....	47

Seniorit voimavarana (Esa Härmälä).....	51
Matkailu suosii Suomea (Esa Härmälä).....	53
Ennakkoluulottomuus uusia asioita kohtaan – kaivokset ja tuulivoimalat (Esa Härmälä).....	59
Lisäarvoa urheilusta ja kulttuurista (Olavi Ala-Nissilä).....	63
Konkretiaa ja paikallista johtajuutta (Olavi Ala-Nissilä ja Esa Härmälä).....	68
Sietokyky seutukaupunkien ja maaseudun vahvuutena (Olavi Ala-Nissilä).....	72
Suomi menestyy osallistavana verkostona (Olavi Ala-Nissilä ja Esa Härmälä).....	76
Hyvä elämä entistä useammalle ja asennevammat korjaukseen (Esa Härmälä ja Olavi Ala-Nissilä).....	80

Esipuhe

Missä haluat asua? Mistä löydät opiskelupaikan? Mistä saat työtä? Mitä mahdollinen kumppanisi haluaa tai perhe?

Tuossa ovat lähes sataprosenttisesti ne kysymykset, joiden perusteella asuinpaikkamme ja sen muutokset määräytyvät. Nuo ovat myös kysymyksiä, joita lähes jokainen kunta strategioissaan pohtii.

Kunnat, maakunnat ja alueet kilpailevat ihmisistä ja pärjäämisestä. Mediassa nousevat esiin yleensä aina suurimmat ja pärjäävimmat – tai pienimmät ja haasteellisimmat.

Suomessa asuu miljoonaa ihmistä teollistuneissa ja palveluvaltaisissa seutukaupungeissa. Vähintään samanmoinen määrä on väkeä myös hyvin tai kohtuullisesti pärjäävissä kunnissa eri puolilla Suomea.

Mikä on kaupungistumisen suunta? Miten etätyö näkyy tulevaisuudessa? Elämmekö tulevaisuudessa monikuntaisina? Miten kaupunkien ja kuntien sietokyky maailman paineisiin voisi vahvistua?

Suomea ja sen pärjäämisen edellytyksiä valottavat ”Seutukaupungit ja voimavarojen Suomi” -Polemiassa pitkäaikaisena kansanedustajana ja Euroopan tilintarkastustuomioistuinten jäsenenä toiminut Olavi Ala-Nissilä sekä eurooppalaisissa maa- ja metsätalousjärjestöjen johtotehtävissä ja Metsähallituksen toimitusjohtajana toiminut Esa Härmälä.

Lämmin kiitos kirjoittajille!

Helsingissä elokuussa 2021

Antti Mykkänen

asiamies

KAKS – Kunnallisalan kehittämissäätiö

Johdanto

Kansanedustaja, eurooppalainen vaikuttaja ja seutu-kaupunkityössä mukana oleva Olavi Ala-Nissilä kokee asuvansa väliinputoajien alueella Loimaalla. Keskiittyminen on vienyt voimavaroja pääkaupunkiseudulle ja maakuntakeskukseen.

Rakennemuutos on koetellut rajusti maataloutta. Palveluja on keskitetty maakuntakeskukseen. Väki on vähentynyt ja asuntojen hinnat laskeneet. Nyt Loimaalla ja monissa seutu-kaupungeissa on noussut esiin uusia mahdollisuuksia.

Esa Härmälä on tehnyt työuransa maa- ja metsätalouteen, luonnonvaroihin ja energiaan liittyvien kysymysten parissa kansallisella ja kansainvälisellä tasolla, ja hänellä on edelleen näihin aloihin liittyviä luottamustehtäviä. Hän on uransa miettinyt, mitä pienet ja keskisuuret kaupungit ja maalaiskunnat itse voisivat kustannustehokkaasti tehdä kehityksensä ja houkuttelevuutensa vahvistamiseksi. Kantavana ajatukse-
na on ollut kustannustehokkuus. Esitetyt keinot ovat halpoja tai jopa ilmaisia, mutta jo lyhyellä aikavälillä lisäarvoa tuottavia.

Tässä julkaisussa tarkastelemme sitä, mistä saamme voimavaroja seutukaupunkien ja muun Suomen omaehtoiseen kehittämiseen.

Lähtökohtamme on vakaumuksellinen. Pienet ja keski-suuret kaupungit ja vahvat maalaiskunnat edustavat monella tavoin sitä parasta ja tyyppillisintä Suomea, joka ei saisi kuihtua. Tällaiset paikkakunnat voivat tarjota asukkaalleen rikkaan elämän ja rakentaa tasapainoista yhteiskunnallista kehitystä.

Lähes miljoona suomalaista asuu seutukaupungeissa. Ne ovat maakunnan sisällä olevien toiminnallisten alueiden keskuksia ja palveluiden sekä teollisuuden keskittymiä. Ne eivät ole maakunnan hallinnollisia, taloudellisia tai kulttuurin keskittymiä eivätkä niiden välittömässä läheisyydessä. Niiden väkiluku on usein yli 15 000 asukasta.

Nyt näiden kaupunkien mahdollisuudet tiedostetaan yhä paremmin ja yhteensä 57 seutukaupunkia ovat tulleet vahvemmin kehittämisen kartalle. Niiden etuina nähdään edulliset kustannukset yrityksille, edullinen asuminen, yhteisöllisyys, luonnonläheisyys ja ahkerat ihmiset.

Seutukaupungit voivat omilla ratkaisuillaan luoda pohjan menestykselle, kunhan vahvuudet tunnistetaan ja tunnustetaan. Seutukaupunkiohjelman muut elementit ovat sopimussellisuus, kumppanuus ja verkostokehittäminen. Ykkösasia on osaaminen. Korkeakouluopetuksen ja innovaatio- ja teknologiarahoituksen keskittämisellä on kiihdytetty alueellista keskittämistä. Suomi on laaja maaseutumainen maa, joka voi menestyä vain hyvää yhteistyötä tekevänä verkostona.

Kirjan kirjoittaminen osui aluekehityksen kannalta kahden merkittävän asian kanssa samaan aikaan: covid-19-pandemia ja sote-uudistus. Pandemian myötä monet asiat ovat muuttuneet. Käsittelemme kirjassa sen vaikutuksia aluekehitykseen, mutta emme vielä tiedä muutosten suuruutta ja pysyvyyttä.

On kuitenkin selvää, että viruksen myötä monet alueet ovat saaneet uusia mahdollisuuksia ihmisten ja yritysten etsiessä turvallisempaa ja toimivampaa ympäristöä suurkaupunkien sijaan. Sote-uudistus puolestaan vapauttaa kunnat niiden tähänastisesta tärkeimmästä ja eniten taloudellisia ja henkisiä resursseja vaativasta toiminnostaan eli kuntalaisten sosiaali- ja terveystalouden järjestämisestä. Kuntien rooli muuttuu ja

niille tulee todellinen mahdollisuus katsoa, miten järjestää alueellaan parhaat hyvän elämän edellytykset asukkailleen ja yrityksilleen. Tässä nopeammat kunnat helposti syövät hitaat!

Uskomme kuntien ja kaupunkien voivan paremmin, olevan parempia toimintaympäristöjä asukkailleen ja yrityksilleen ja houkuttelevan niitä lisää, jos ne alkavat toteuttaa tässä julkaisussa esiteltäviä toimia.

Kiitämme Kunnallisalan kehittämissäätiötä kirjahankkeelle saamastamme tuesta. Kiitämme myös haastattelemiamme henkilöitä arvokkaista mielipiteistä ja neuvoista.

Kesäkuussa 2021 Loimaalla ja Lohjalla

Olavi Ala-Nissilä ja Esa Härmälä

Suurkaupungistuminen jatkuu – vai olisiko jokin muuttunut?

(Esa Härmälä)

”**K**aupungistuminen on väistämätöntä” kirjoitti Osmo Soininvaara yhteisessä julkaisussamme ”Kaupungit kasvavat – miten käy muun Suomen?”. Hän täsmensi, että 1990-luvun alkupuolelta lähtien meillä yliopistokaupungit ovat kasvaneet muiden kaupunkien kustannuksella. Itse totesin, että on väärin sanoa, että Suomessa kaupungit kasvavat. Suurin osa Suomen kaupungeista ei kasva tai kasvaa vain marginaalisesti.

Osmon mielestä Suomi ei saa ajautua tilanteeseen, että meillä on vain yksi menestyvä kaupunkikeskus. Koko maan kannalta olisi tärkeää edistää korkean osaamisen elinkeinojen kasvua kaikissa kaupungeissa. Itse korostin, että maaseudulta lähteivistä arvoketjuista on huolehdittava ja pienet ja keski-suuret kaupungit on nostettava aluepolitiikan keskiöön.

Mitä sitten on tapahtunut julkaisumme jälkeisenä kolmena vuotena? Megatrendi on pääpiirteissään jatkunut ainakin koronavuoteen asti. On liian aikaista sanoa, että koronavuosi

olisi muuttanut aluekehityksen ja suurkaupungistumisen megatrendejä, mutta jotain uutta ajassamme liikkuu.

Vetovoima & Vaikutus -tutkimus selvitti kymmenen suurimman kaupungin vetovoimaa. Kärkeen selvisivät Tampere ja Kuopio. Elinvoimassa Tampere sai ainoana kaupunkina erinomaisen arvosanan. Hyvän arvosanan Kuopion lisäksi saivat Jyväskylä, Turku, Oulu ja Espoo. Helsinki jäi viimeiseksi sijalle kymmenen.

Pääkaupunkiseudun ympärillä sijaitsevat kymmenen kehyskuntaa (Kuuma-kunnat Hyvinkää, Järvenpää, Kirkkonummi, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula ja Vihti) olivat koronavuoden 2020 suurimmat väestövoittajat. Niiden väkiluku kasvoi viime vuonna enemmän kuin koko 2010-luvulla. Helsingistä, Espoosta ja Vantaalta kehyskuntiin muutti 3 700 henkeä. Erityisen ahkeria muuttajia olivat 25–44-vuotiaat eli nuoret perheet. Espoo ja Vantaa puolestaan kasvavat Helsinkiä nopeammin.

Kuusamossa on viimeisen vuoden aikana asunut 6 000 ihmistä yli kunnan vakinaisen asukasluvun, joka on noin 15 000. Joidenkin tulevaisuuden näkymiltään varsin huonojen pikkukuntienkin väkiluku on kääntynyt nousuun. On selvää ja aluekehityksen kannalta olennaista, että koronavuodesta jää jotain pysyvääkin. Kysymys ei ole vain väliaikaisesta kakkosasumisen lisääntymisestä.

Asuntomarkkinoilla haetaan nyt tilavia asuntoja, joissa on piha. Samaan aikaan arkkitehtien ja tavallisten kansalaisten kritiikki erityisesti pääkaupunkiseudun ”koppiasumista” kohtaan lisääntyy, koska sitä ei nähdä ihmisten kannalta toivottavaksi eikä kestäväksi politiikaksi.

Onkin aika haastaa vallitsevat käsitykset tiiviin kaupunkiasumisen ympäristö- ja ilmastoystävällisyydestä. Arkkitehti Harri Hautojärven mukaan korkea ja tiivis asuminen kiihdyttää ilmastonmuutosta ja tekee kaupungeista kesäisin entistä kuumempia. Pilvenpiirtäjän rakentaminen aiheuttaa vähintään kaksinkertaisen hiilijalanjäljen verrattuna kerrosalaltaan samankokoiseen kymmenkerroksiseen taloon. Rakennuksen energiankulutus on sitä isompi, mitä korkeampi talo. Käytön

aikaiset hiilidioksidipäästöt ovat tornitaloissa neliometriä kohden kaksinkertaiset matalampiin taloihin verrattuna.

Hautojärven mukaan vanhoja puutaloalueita, esimerkiksi Puu-Käpylä ja Kumpula Helsingissä, voidaan käyttää malleina uudenlaiselle kerros- ja pientaloista koostuvalle, vehreälle ja luonnonläheiselle, luonnon monimuotoisuutta tukevalle esikaupunkiasumiselle. Sama pätee sellaisenaan pikkukaupunkeihin ja kirkonkyliin.

Yhteiskunnan etu on tukea tasapainoisempaa aluekehitystä. Nähtäväksi jää, riittääkö siihen poliittista tahtoa ja rohkeutta. Tiiviin kaupunkirakenteen ihannoinnista ja pääkaupunkiseudun hallitsemasta henkisestä ilmapiiristä on vaikea irrottautua. Pyrkimystä kuitenkin on.

Keskustan lisäksi SDP:nkin piiristä kuuluu puheenvuoroja tasapainoisemman aluekehityksen puolesta. Tämä on luonnollista puolueelta, joka kantaa huolta teollisuuden työpaikoista. Teollisuuden kasvuhan on entistä enemmän pääkaupunkiseudun ulkopuolisen ”muun Suomen” varassa. Huolta kannetaan myös kokoomuksessa. Raskaan sarjan kokoomuspoliitikko Arto Satonen kirjoitti äskettäin seutukaupunkien kehityksestä ja puhuu jopa ”alueiden kustosta”.

Yhteiskunnalla on halutessaan mahdollisuudet ohjata kehitystä. Silloin tarvitaan vanhoja aluepoliittisia keinoja: hajasijoitusta, sijainnin ohjausta, infran rakentamista ja vero- ja tukikannustimia. Pelkästään vanhoilla keinoilla ei kuitenkaan pärjätä. Mitä uutta voidaan kokeilla?

Soininvaaran mielestä olisi hyvä, jos muut elinkeinot tekisivät tilaa luovien alojen kasvulle yliopistokaupungeissa. Tavallisiin kaupunkeihin olisi hyvä ohjata niitä veturialoja, joiden ei ole välttämätöntä sijaita yliopistokaupungeissa. Koko maan tasapuolista kehitystä ajatellen olisi tärkeää, ettei meillä olisi vain yhtä menestyvää kaupunkikeskusta. Tämän välttämiseksi on edistettävä toiseksi parhaiden menestystä. Ratkaisuksi hän tarjoaa yliopistojen verkostoitumista keskenään.

Alueiden välisten palkkaerojen kasvu olisi myönteistä. Osmo kiinnitti huomiota sen haitallisuuteen, että asuminen korkeaa hintaa (yliopistokaupungeissa) kompensoidaan

asumistuella. Alueellinen tasapaino olisi maassa parempi, jos asumistukea ei maksettaisi ja alueelliset palkkaerot olisivat vastaavasti suuremmat. Toiminnot, joiden ei ole pakko olla kalliiden asumiskustannusten alueella, siirtyisivät muualle maahan.

Toistan tässä Osmon ajattelua, koska sillä on meriittinsä – vähintään ennakkoluulottomuus. Maalaispoikana kavahdan siinä näkyvää elitismiä. Kun lasten koulutustasoon vaikuttaa eniten vanhempien koulutustaso, voisi akateemisuudesta tulla vielä nykyistäkin enemmän periytyvää, mikä heikentäisi suomalaiselle yhteiskunnalle tärkeää säätykiertoa. Toinen uhka on, että suomalaisten maailmankuvat eriytyisivät vielä enemmän toisistaan. Elettäisiin omassa kuplassa toisten tilannetta tuntematta.

Hyvistä aluekehitysajatuksista on kuitenkin pulaa. Siksi olisi sin valmis kokeilemaan Osmonkin reseptiä. Kivuttomimmin se kävisi, jos sovittaisiin yliopistojen ja korkeakoulujen aloituspaikkojen uudelleensuuntaamisesta siten, että niitä vähennettäisiin pääkaupunkiseudulla ja lisättäisiin muualla maassa.

Seinäjoen kaupunginjohtaja Jaakko Kiiskilä esitti mielenkiintoisen, eri tavalla painottuvan näkemyksen. Hänen mielestään jako yliopisto- ja muihin kaupunkeihin on jossain määrin vanhentunut. Keskeistä on mahdollisuus korkeakouluopintoihin omassa kaupungissa. Lukiolaisille pitää tarjota etenemispolkua Seinäjoella. Lukion, ammatillisen koulutuksen (AMK ja ylempi AMK) ja korkeakouluopintojen keskittäminen samaan paikkaan antaa tähän mahdollisuuden. Seinäjoen yliopistokeskus on neljän yliopiston yhteinen monitieteinen yhteisö.

Helsingin Sanomien päätoimittaja Antero Mukka on tehnyt ansiokkaan keskustelunavauksen hoksattuaan ensimmäisten joukossa, että sosiaali- ja terveystoimen siirtyminen soten myötä kuntien vastuulta maakunnille johtaa siihen, että koko kuntakenttä joutuu päivittämään tarkoituksensa: voisiko kunnaksi kutsutun paikallisen julkishallinnon yksikön olemassaolon tarkoitus olla ”hyvä elämä”? Mielestäni kyllä – mikäpä muukaan se olisi?

Kuntien joukossa on myös paljon menestyjiä, ja menestyksen takana on erilaisia tekijöitä. Koronan luoma uusi tilanne ei ole vielä ehtinyt vaikuttaa kuntien vahvuuteen. Suurempien kaupunkien kehyskuntien lisäksi vahvoja kuntia on muuallakin.

Pohjanmaan ruotsinkielinen rannikko Närpiöstä Luotoon jaksaa aina yllättää elinvoimallaan. Menestystekijöihin kuuluvat käsittääkseni vahva yhtenäiskulttuuri, laaja pk-sektori ja ”omat” elinkeinot, kuten kasvihuoneviljely ja turkistuotanto.

Niiden rinnalle ja malliksi muille kunnille nostaisin aktiivisen ja ennakkoluulottoman maahanmuuttopolitiikan. Jo puoli vuosikymmentä sitten Närpiössä käydessäni isännät puhuivat ihastellen siitä, miten maahanmuuttajat ovat alkaneet ostaa ja kunnostaa vanhoja maaseudun rakennuksia tai rakentaa uusia taloja.

Kuntien vahvuuteen vaikuttaa myös tuulivoima. Samoin kaivosten ja matkailun vaikutus näkyy selvästi kuntien elinvoimaa vahvistavina tekijöinä – ja mikä mielenkiintoista, usein samassa kunnassa.

Yhdysvaltain poliittisessa kielenkäytössä tunnetaan ilmaisu wasp, joka tulee sanoista white, anglo-saxon, protestant. Termillä tarkoitetaan valkoista hallitsevaa, lähinnä britti-taustaista yläluokkaa. Puhutaan myös waspien asuinalueista.

En käytä tässä sanaa poliittisessa, rodullisessa tai uskonnollisessa merkityksessä. Tarkoituksena on pohdiskella, voisiko joidenkin pikkukaupunkien tai asuinalueiden kehitysstrategiana olla pyrkiminen statukseltaan ja elinoloiltaan muiden edelle, keskimääräistä varakkaampien ja korkeammin koulutettujen työssijaksi.

Asia on herkkä. Pohjoismaissa kannatetaan vahvaa tasarvopolitiikkaa, eikä yhteisten resurssien käyttämistä koskevilla päätöksillä voida eriyttää paikkakuntien kehitysedellytyksiä toisistaan. Suomessa on melko hyvin pyritty torjumaan asuinalueiden segregaatiota eli eriytymistä toisistaan, josta muista maista on hyvin huonoja kokemuksia.

Asian pohdiskelu lienee helpointa aloittaa siitä, onko Suomessa waspeja. Ensimmäisenä tulee mieleen Kauniainen ja

jotkut Espoon asuinalueet. Ovatko Naantali tai Kakskerta ja Hirvensalo Turun waspeja? Varmaankin myös Tampereen ja Oulun ympäristöstä löytyy vastaavia alueita.

Mikä saa keskimääräistä paremmin toimeen tulevat ihmiset hakeutumaan tällaisille alueille? Naapuruston samankaltaisuus on yksi tekijä. Isoa asuntoa tai hyvää autoa ei tarvitse ujosella, kun muillakin on sellainen. Kaupungin ja lentokentän läheisyys on tärkeää. Samaten arvostetaan luonnonläheisyyttä, hyviä kouluja sekä turvalliseksi koettua ympäristöä.

Jätän kunnallisten päättäjien harkittavaksi, haluavatko ja voivatko he kehittää kuntaansa tai sen osia tähän suuntaan. Arvaan, että asian julistaminen on vaikeaa. Käytännössä ehkä useammin on kyse samanlaisista toimista kuin tähänkin asti eli sallitaan ja kenties joillain toimilla ohjataan joidenkin alueiden kehitystä tähän suuntaan. Päättäjille tulee mieleen, että jos me emme tee sitä, naapurikunta kumminkin tekee ja vie paremmat veronmaksajat.

Teesit:

Kunnissa tulee nopeasti käynnistää strategiaprosessit, joissa ne määrittelevät tavoitteensa ja resurssiensa käytön uudessa tilanteessa kunnan houkuttelevuuden lisäämiseksi.

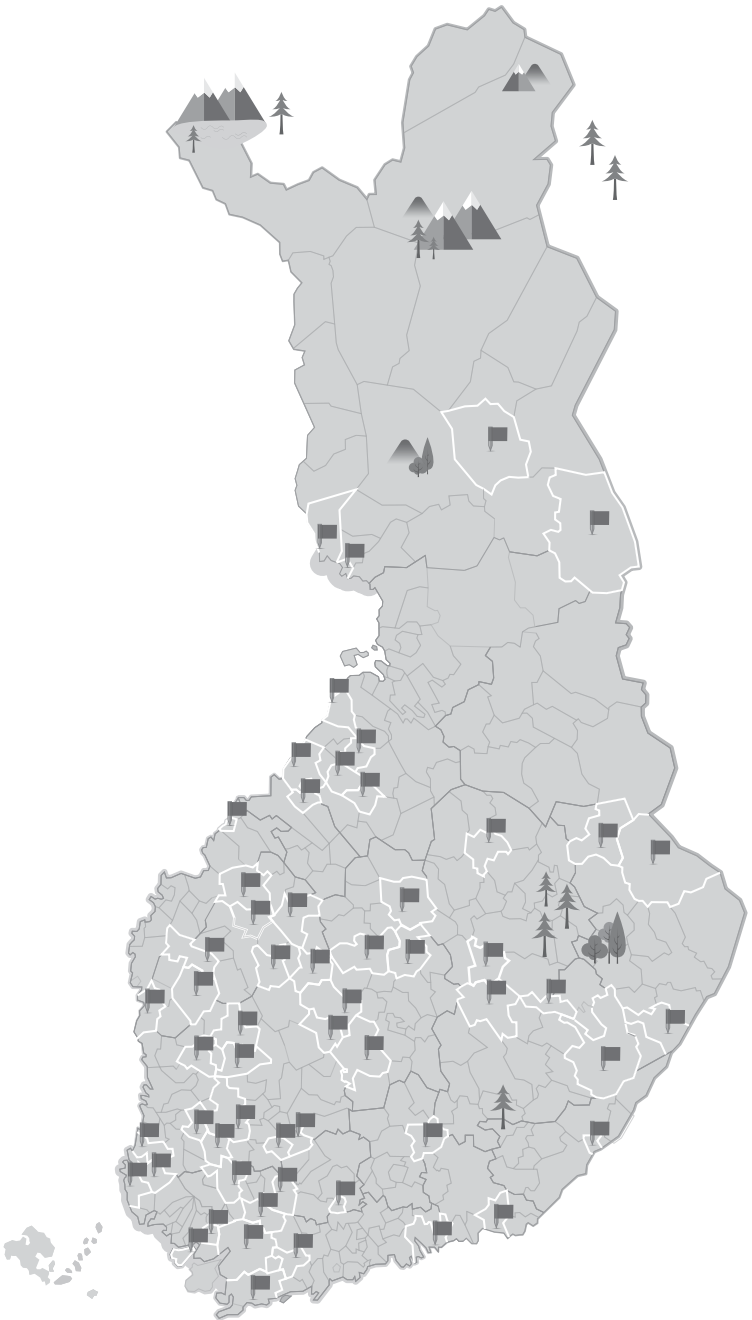
Kuntien tulee määrittellä tavoitteensa ulkomaisen työvoiman saamiseksi ja tarvittavat toimenpiteet niin maahanmuuton kuin onnistuneen kotiuttamisen edistämiseksi.

Seutukaupungeissa paljon hyödyntämättömiä mahdollisuuksia

(Olavi Ala-Nissilä)

Seutukaupungit ovat viime vuosina tulleet Suomen kartalle. Samaan aikaan seutukunnat ovat maakuntakeskeisessä ajattelussa menettäneet virallista asemaansa.

Seutukaupungit ovat kaupunkeja, jotka ovat seutukuntansa ja talousalueensa keskuksia, mutta ne eivät ole maakuntien keskuksia. Seutukaupunkiverkoston kuuluu 57 seutukaupunkia: Akaa, Alajärvi, Alavus, Forssa, Hamina, Heinola, Huittinen, Iisalmi, Ikaalinen, Imatra, Jämsä, Kalajoki, Kankaanpää, Kannus, Kauhajoki, Kauhava, Kemi, Kemijärvi, Keuruu, Kitee, Kokemäki, Kristiinankaupunki, Kurikka, Kuusamo, Laitila, Lieksa, Lohja, Loimaa, Loviisa, Mänttä-Vilppula, Nivala, Nurmes, Oulainen, Paimio, Parainen, Parkano, Pieksämäki, Pietarsaari, Raahe, Raasepori, Rauma, Riihimäki, Saarijärvi, Salo, Sastamala, Savonlinna, Somero, Suonenjoki, Tornio, Uusikaupunki, Valkeakoski, Varkaus, Viitasaari, Ylivieska, Ähtäri ja Äänekoski.

Maakunnat ovat erilaisia. Esimerkiksi Varsinais-Suomessa on ollut selkeä seutukaupunkijako: Turun seutukunta, Salon seutukunta, Loimaan seutukunta, Vakka-Suomen seutukunta ja Turunmaan seutukunta. Seutukaupunkiverkoston kuuluu kuitenkin seitsemän varsinaissuomalaista seutukaupunkia: Salo, Somero, Loimaa, Uusikaupunki, Laitila, Paimio ja Parainen. Salon seutukunnassa ja Vakka-Suomen seutukunnassa on molemmissa kaksi seutukaupunkia.

Satakunnassa on neljä seutukaupunkia: Kokemäki, Rauma, Huittinen ja Kankaanpää. Lapissa on kolme: Tornio, Kemi ja Kemijärvi. Uudellamaalla vain kaksi, Loviisa ja Raasepori. On myös seutukuntapareja, kuten pohjoisessa Kemi ja Tornio tai Varsinais-Suomessa Uusikaupunki ja Laitila.

Seutukaupungit ovat Suomessa vaa'ankieliasemassa. Niiden elinvoiman ja menestyksen kautta ratkeaa pitkälti alueellisesti tasapainoinen kehitys sekä kansallisesti että maakuntien sisällä.

Seutukaupungit lähialueineen kattavat pinta-alaltaan suuren osan Suomesta. Niiden kehittämisellä mahdollistetaan koko maan elinvoimaisuuden sekä luonnonvarojen ja rakennetun kansallisomaisuuden kestävä hyödyntäminen. Seutukaupunkien avulla Suomi voi pysyä kattavasti aktiivisena ja asuttuna. Ainoastaan kasvukeskuksiin keskittyminen ei sitä takaa.

Seutukaupungit eivät ole suurten kaupunkien kehyskuntia eivätkä nukkumalähiöitä.

Seutukaupungeissa alueellisuus korostuu. Talousalueensa keskuksina toimivat seutukaupungit ovat vahvoja alueellisia toimijoita. Seutukaupungeilla voi olla talousalueiden keskuksina riittävät resurssit myös omaehtoiseen elinvoiman kehittämistyöhön sekä osaamisensa että taloutensa puolesta. Paikallishallinnon ja -palvelujen järjestäminen kuuluu kunnan tehtäviin. Seutukaupungeilla on resurssit vastata asukkaidensa palvelutarpeeseen.

Kaikki seutukaupungit ovat käyneet läpi ison rakennemuutoksen. Tilanteeseen ovat vaikuttaneet niin globaalit trendit kuin kansalliset toimenpiteet. Teollisuuden, kaupan

ja palvelujen rakennemuutos on ollut iso. Lisäksi maatalouden rakennemuutoksen vaikutukset ovat tulleet vähitellen, mutta ovat olleet rajuja. Samoin julkisen sektorin työpaikkojen menetykset ovat voineet olla isoja.

Kaikki muutosvoimat vaikuttavat aluerakenteeseen yhdessä ja erikseen enemmän keskittävästi kuin tasoittavasti. Muutokset ilmenevät sekä maakunta-, seutukunta- että kuntatasolla.

Seutukaupungit ovat kotipaikka noin miljoonalle ihmiselle ja noin 60 000 yritykselle. Seutukaupungeissa käy töissä 350 000 ihmistä. Ne muodostavat ympärilleen luontaisen työssäkäynti- ja asiointialueen. Seutukaupungit ovat teollisen Suomen kivijalka. Niiden osuus Suomen BKT:stä on noin 10–15 prosenttia.

Seutukaupunkien kansallinen merkitys on paljon suurempi kuin julkisesta keskustelusta voisi päätellä. Seutukaupungeissa on kyse noin miljoonan ihmisen kotipaikasta, ja ne ovat merkittävästi kokoaan suurempia teollisuusvaltaisia valmistavan tuotannon vientikeskittymiä, joiden arvonlisäyksellä, viennillä ja investoinneilla on suuri kansallinen merkitys.

Seutukaupungit tarjoavat myös läheisen maaseudun asukkaille paikan, jonne tullaan töihin, mutta jossa myös käydään kaupassa, lääkärissä, lukiossa, ammattikoulussa, torilla tai taidenäyttelyssä. Seutukaupungit ovatkin oman alueensa palvelu- ja asiointikeskittymiä.

Kysyin kirjassani ”Osallistavaan kasvuun – ottakaa mut mukaan” runsas kaksi vuotta sitten, miksi yritykset ja niiden perässä kotitaloudet keskittyvät alueellisesti, vaikka suurissa keskuksissa yleinen kustannustaso on muuta maata korkeampi ja metropolit ruuhkautuneita. Onko niin, että elämä yhä enemmän vie metropoliseudulle ja suuriin maakuntakeskuksiin vai johtuuko tämä osaamisen ja tutkimuksen ja niiden rahoituksen keskittymisestä suuriin kaupunkeihin?

Keskittymisestä usein seuraa alueellista eriarvoisuutta ja osattomuutta. Ihminen voi joutua syrjäseudulla kahteen loukkuun: työt loppuvat ja asunnon arvo romahtaa.

Eduskunta heräsi kunnolla seutukaupunkien tilanteeseen 2016, kun opettajakoulutuksen menettänyt Savonlinnan

tilannetta käsiteltiin. Valiokunnassa edellytimme päätösten vaikutusten selvittämistä, ja seutukaupunkiselvityksen tekijäksi kutsuttiin Salon eläkkeelle siirtynyt kaupunginjohtaja Antti Rantakokko.

Rantakokon mukaan seutukaupungit ovat joukko erilaisia kaupunkeja: positiivisen rakennemuutoksen ja kasvun kaupungit, keskijoukon kaupungit ja haasteellisen tilanteen kaupungit. Seutukaupungeilla on pulaa osaavasta, ammattitaitoisesta työvoimasta rakennetyöttömyydestä huolimatta.

Menestyksen ja elinvoiman takana on monta tekijää. Suurin merkitys on kuitenkin kaupungin omalla toimintatavalla sekä toimintakulttuurilla.

Rantakokko puhuu ”duunari-Suomesta”. Monissa seutukaupungeissa on hyvin menestyvää teollisuutta ja vientitoimintaa. Esimerkkikaupunkeina ovat muassa Uusikaupunki, Rauma, Äänekoski, Pietarsaari, Iisalmi, Salo ja Loimaa. Rantakokko esittää monia hyviä ehdotuksia, joista tärkein on erityisen seutukaupunkiohjelman tekeminen.

Seutukaupunkityöryhmän työn tuloksena syntyi seutukaupunkiohjelma. Tällä vaalikaudella seutukaupunkiohjelma jatkuu. Hallitusohjelman mukaisesti ”toteutetaan seutukaupunkiohjelma ja tuetaan seutukaupunkien yhteisten kehittämisstrategioiden laadintaa ja verkostomaista toimintaa”. Ohjelmaa valmistelemaan asetettiin oma valmistelutyöryhmä, jonka työ valmistui ennen juhannusta 2020. Olin sen puheenjohtaja.

Kun luovutimme valmisteluryhmämme raporttia elinkeinoministeri Mika Lintilälle, totesin: ”Uusi toimenpano-ohjelma vahvistaa yhdessä hallitusohjelman kanssa seutukaupunkityötä osana kaupunkipolitiikkaa ja aluekehittämistä. Seutukaupungit ovat yleensä osaamiskeskittymiä. Osaaminen ja koulutus ovatkin erityisen tärkeitä seutukaupungeille. Seutukaupunkien menestymisen kannalta on tärkeää seutukaupunkien omaehtoinen työ mutta myös eri ministeriöiden vahva sitoutuminen tarvitaan. Tärkeä rooli menestymisen kannalta on myös yhteistyöllä muiden kaupunkien, seutujen ja maakuntien kanssa.”

Miksi autotehdas on ja menestyy Uudessakaupungissa? Yksi vastaus on, että siellä on edullista toimia. Kotikaupunki Loimaan hyvin menestyneen ja voimakkaasti kasvavan hitsausautomaatiikan vientiyrityksen Pemamek Oy:n hallituksen puheenjohtaja Pekka Heikonen sanoi, että on vaikea kuvitella yrityksen toimivan pääkaupunkiseudulla. Seutukaupungissa kun kustannustaso selkeästi edullisempi, asuminen on edullista ja työntekijät osaavia.

Ilmiö on globaali. Kalifornian Piilaaksossa uudet yritykset eivät juuri enää synny autotalleissa. Autotallit ovat aloittavaan yritystoimintaan nyt aivan liian kalliita. Yritykset sijoittuvat pienempiin keskuksiin, jossa kustannukset ja asuminen ovat edullisia ja ihmiset ovat osaavia ja motivoituneita.

Nostan tässä kirjassa erityisesti esiin seutukaupunkien omakohtaisen kehittämisen merkityksen. Mahdollisuuksia nyt on.

Seutukaupungit voivat omilla ratkaisullaan luoda pohjan menestykselle, kunhan vahvuudet tunnistetaan. Omaehtoisen kehittämisen lisäksi seutukaupunkiohjelman muut elementit ovat sopimuksellisuus, kumppanuus ja verkostokehittäminen. Alueeseen voidaan vaikuttaa myös korkeakouluopetuksen ja innovaatio- ja teknologiarahoituksen keskittämällä. Kehittämistyön viestinnässä erinomaisena välineenä toimivat muun muassa seutukaupunkien paikallislehdet.

Myös korona-aika tuo esiin seutukaupunkien merkityksen. Nyt on seutukaupunkien hetki nousta vielä vahvemmin Suomen kartalle. Tilaisuus pitää hyödyntää.

Teesit:

Seutukaupunkien kaikki voimavarat erityisesti vientituotannossa pitää saada käyttöön koko maan kehittämiseksi.

Omaehtoinen kehittäminen on tärkeintä mutta myös kumppanuutta, sopimuksellisuutta ja verkostokehittämistä tarvitaan.

Korona-aika on nostanut mahdollisuuksia hyödyntää seutukaupunkien vahvuuksia.

Etätyö ja lähityö yleistyvät

(Olavi Ala-Nissilä)

Korona-aika toi etätyön – tai pitäisikö sanoa kotona tehtävän lähityön – vahvaan kasvuun. Onneksi korona-aikana digitalisaatio oli edennyt ja teamsit ja muut sovellukset olivat kohtuullisesti valmiina.

Tuoreissa tilastoissa Suomi on aivan Euroopan kärkeä etätyön määrässä. Hyvinkin neljännes työikäisistä on saattanut olla Suomessa etätyössä. Jotkut yritykset siirtyivät kokonaan etätyöhön. Tällä totta kai on omat vaikutuksensa.

Etätyön lisääntyminen alkaa nyt selvästi vaikuttaa myös asumissuunnitelmiin eri tavoin. Yhä useampi kertoo olevansa valmis tarvittaessa muuttamaan kauemmaksi työpaikastaan, ja niiden suomalaisten osuus, joiden asumissuunnitelmiin etätyön lisääntyminen ei vaikuta, on selvästi vähentynyt aiemmasta. Vuosi sitten vain kaksi prosenttia vastaajista kertoi olevansa tähän valmis, ja nyt muuttamiseen valmiita kertoi olevansa kuusi prosenttia vastaajista. Luku ei ole vielä suuri, mutta trendi näyttää selvältä.

Vaatimattomasta luvusta huolimatta tulos saattaa silti kertoa suuremman muutoksen lähestymisestä. Tietotyöläisten ei välttämättä tarvitse tulevaisuudessa asua kasvukeskuksissa, ja

kyseessä voi olla vastavoima pitkään jatkuneelle kaupungistumiskehitykselle.

Monella on ollut isohko asunto pääkaupunkiseudulla ja kesämökki muualla Suomessa. Nyt voi tehdä toisinpäin ja hankkia pienen asunnon pääkaupunkiseudulta ja edullisesti ison ja luonnonläheisen asunnon maaseudulta tai seutu-kaupungista. Asumisen kallistuminen isoissa kaupungeissa voi vahvistaa tätä trendiä.

Koronakriisi on osoittanut jo nyt sen, että etätyö toimii hyvin monella alalla ja työpaikalla, jossa sitä ei ollut aiemmin sallittu lainkaan tai vain hyvin rajallisesti. Kriisin alussa etätyövälineet olivat puutteellisia. Tilanne on parantunut. Toimivien työvälineiden lisäksi etätyöskentely vaatii luottamusta ja uudenlaista johtamista.

Kaikkiin töihin etätyö ei kuitenkaan sovellu hyvin, mutta teollisuustyöntekijöistäkin jo puolet käyttää työssään uutta teknologiaa. Selvää on, että vuotavaa kattoa ei voi etänä korjata.

Etätyö vähentää matkustamista ja siten liikenteen päästöjä. Se voi säästää myös aikaa, kun työ onnistuu kotoa käsin. Monissa yrityksissä etätyön lisääntyminen näkyy kustannusten vähenemisenä.

Tekniikka kehittyä, ja etäpalavereista tulee yhä tehokkaampia. Työntekijä, jolla on hyvät etätyövalmiudet, on vahvoilla työnhaussa.

Verotuksen kautta voidaan etätyötä edistääkin. Nyt kaikki palkansaajat saavat automaattisesti 750 euron tulonhankkimisvähennyksen. Jos on kuluja tätä enemmän, voi ilmoittaa ne tulonhankkimismenoina veroilmoituksessa.

Tulonhankkimismenona voi vähentää työhuonevähennyksen, kulut työvälineistä, esimerkiksi pääasiassa työkäyttöön hankitusta tietokoneesta tai näytöstä, ja kulut tietoliikenneyhteydestä joko osittain tai kokonaan.

Laajakaistayhteydet ja tietoliikenneinfra Suomessa ei ole vielä kunnossa, vaan katvealueita on paljon. Suomen elpymispakettiin tuli lisää 50 miljoonaa laajakaistayhteyksien rakentamiseen. Paikallisesti pitää tehdä laajaa yhteistyötä eri toimijoiden kesken katvealueiden kattamiseksi.

Etätyö mahdollistaa paikkariippumattomuuden ja kotona tehtävän lähityön. Tähän mahdollisuuteen pitää tarttua käsin käsin suomalaisissa kunnissa ja alueilla.

Teesit:

Etätyö mahdollistaa paikkariippumattomuuden, ja tähän mahdollisuuteen kuntien pitää tarttua.

Tietoliikenneyhteyksiä pitää kehittää koko maassa tehostetusti.

Matkustamisen väheneminen pienentää myös päästöjä.

Etätyötä voidaan edistää verotuksen kautta.

Loma-asumisen, kakkosasumisen ja monikuntaisuuden hyödyntäminen

(Esa Härmälä)

Koronapandemia näyttää muuttaneen työnteon tapoja pysyvästi. Työn paikkasidonaisuus on vähentynyt, ja ainakin osittaisesta etätyöstä on tullut uusi normaali. Helmikuun alussa esimerkiksi toiseksi suurin tilattava sanomalehti Maaseudun Tulevaisuus ilmoitti siirtyvänsä kokonaisuudessaan etätyöhön. Helsinkiin jää pieni konttori ”ministerien vahtimista” varten.

Uskon kuitenkin, että työyhteisöjen sisäinen kehittäminen vaatii myös fyysisiä tapaamisia ihmisten välillä. Muutos on joka tapauksessa suuri.

Muutos runnoo eniten Helsingin keskustaa ja pääkaupunkiseudun uusia suuria toimistoalueita. Mikähän mahtaa olla Vantaan lentokenttäkaupungin tulevaisuus, kun niin lentäminen kuin perinteisissä toimistoissa tehtävä työ näyttää vähenvän entisestään?

Pienemmille kaupungeille ja maaseudulle tilanne antaa aivan uudenlaisia mahdollisuuksia. Jotain jo tapahtuu. Esimerkiksi

Hangon asuntomarkkina käy kuumana, vaikka kaupungin asukasluku edelleen laskee.

Keskustelu valtakunnan tasolla tarvittavista toimista kiihtyy. Tätä kirjoittaessani Suomen Keskusta julkaisi monipaikkaisuusohjelmansa. Siinä nostetaan esille esimerkiksi e-kuntalaisuus ensiaskeleena kohti monikuntaisuutta.

Jätän tässä sivuun valtakunnan tasolla tarvittavat toimet hyvän kehityksen vauhdittamiseksi. Sen sijaan esitän, mitä kuntien pitäisi tehdä tilanteen hyödyntämiseksi. Lähden liikkeelle siitä, että Lohjan Saaristo-seuran puheenjohtaja Pirjo Sjögren arvioi, että yksistään Lohjan saaristossa on vuoden 2020 maaliskuusta lähtien ollut satoja ihmisiä enemmän kuin normaalisti. Tässä on Lohjan kaupungille suuri potentiaali, ja vastaavia tilanteita on ympäri Suomea.

Kakkosasunnon täytyy mitoitukseltaan, laatutasoltaan ja asumismukavuudeltaan täyttää ykkösasunnon vaatimukset. Kaavoituksessa on kuitenkin monenlaisia määräyksiä, joilla näitä säädellään ja pakotetaan alemmalle tasolle kuin mitä asunnon toimivuus edellyttäisi ja asukkaat haluaisivat. Rannoilla ei ole syytä pyrkiä samaan ”koppipolitiikkaan” kuin mihin pääkaupunkiseudulla näytetään pyrkivän.

Rantakaava määrää loma-asunnon maksimikoon. Ainakin Lohjanjärvellä asukkaat ovat vuosien kuluessa kompensoineet päärakennuksen pienuutta (tyypillisesti 80 neliötä) rakentamalla runsaasti erilaisia vajoja, liiterteitä, aittoja ja katoksia. Parempi olisi antaa päärakennukselle enemmän rakennusoikeutta ja rajoittaa lisärakennusten määrää. Tähän suuntaan onkin viime vuosina menty.

Lisärakennuksiksi yleensä riittävät sauna, puuliiteri/varasto ja autokatos. Niidenkin laatua kaavamääräykset heikentävät. En ymmärrä, kenen etua se ajaa, että varaston tai liiterin seinistä pitää olla auki monta kymmentä prosenttia niin, että järveltä tuiskuaa lunta puutarhakalusteiden ja polttopuiden päälle.

Nykyaikainen asuminen edellyttää sisävessaa. On useita erilaisia tekniikoita toteuttaa se. Kaavamääräykset, jotka estävät sisävessan rakentamisen, pitää yksinkertaisesti kumota.

Kunnat pelkäävät turhaan asutuksen hajaantumista ja ajavat sen tähden kuntien sisäistä tiivistämispolitiikkaa. Siitä on syytä luopua. Liikenne muuttuu vuosikymmenessä vähäpäästöiseksi. Koulutaksi kuljettaa samoilla kustannuksilla ja kilometreillä neljä lasta kahden sijaan. Vesihuollon, lumen auraukset ja monet muut asiat asukkaat hoitavat itse sen sijaan, että vaadittaisiin kunnallista infraa tai palveluita.

Kuntapäätäjien kannattaakin kysyä itseltään, kumpi on parempi vaihtoehto: haja-asutus vai ei ollenkaan asutusta.

Loma-asunnon muuttamista pysyväksi asunnoksi tulee suosia eikä rajoittaa. Kaikki kakkosasujat eivät myöskään välttämättä halua rannalle tai ylipäänsä taajaman ulkopuolelle. Hangon esimerkki osoittaa, että kakkosasunto voi hyvin olla myös taajamassa, usein myös kerrostalossa.

Viime aikoina on uutisoitu loma-asuntojen hintojen kääntymisestä nousuun. Se koskee käsittääkseni rantamökkejä. Itse asiassa kakkosasunnon saa Suomesta nyt halvemmalla kuin koskaan. Hyväkuntoisia omakotitaloja on runsaasti myynnissä täyden palveluvarustuksen maa-seututaajamissa tai pienemmissä kaupungeissa muutamalla kymppitonilla.

Erityisesti tehdaspaikkakunnilla, kuten Kaipolassa, on jäänyt tyhjilleen hyviä kerrostaloasuntoja. Niitä voisi yrittää myydä kakkosasunnoiksi tekemällä erilaisia paketteja. Houkutteleva ja kova tarjous voisi olla venepaikka Päijänteen rannalta ja sille talvisäilytyspaikka entiseltä tehdasalueelta sekä kausikortti hyvällä alennuksella Himokseen!

Koronapandemian aikana mökille siirtymisestä tuli ristiriitaisia signaaleja. Pääministeri Sanna Marin sanoi, että ”nyt ei ole aika mennä mökille”. Viesti oli ehkä perusteltu sen valossa, ettei vielä tiedetty terveydenhuoltojärjestelmän kantokykyä tuntemattoman haasteen edessä. Myös kunnista tuli signaaleja, ettei mökkeilemään kannattanut tulla.

Uskon kuitenkin, että voittajien puolella olisi se kunta, jonka kunnanjohtaja olisi sanonut TV:ssä: ”Tervetuloa mökkiläiset! Pyrimme nytkin pitämään teistä yhtä hyvää huolta kuin aiemminkin.”

Teesit:

Loma-asuntorakentamisen tason nostoa rajoittavat kaava- ja muut määräykset poistetaan tai niitä ainakin väljennetään.

Loma-asuntojen muutamista pysyviksi asunnoiksi tulee suosia.

Kuntien sisäiseen tiivistämiseen tähtäävää politiikkaa löyhennetään ja sallitaan haja-asutusalueelle rakentaminen entistä vapaammin.

Koko kunta saatetaan laajakaistaverkon piiriin.

Loma-/kakkosasumisen edistäminen otetaan niin taajamissa kuin niiden ulkopuolella kunnan strategisten kehittämistavoitteiden joukkoon.

Ostajille tarjotaan erilaisia paketteja, kun kakkosasunto ostetaan esimerkiksi tyhjilleen jääneestä tai vajaakäytössä olevasta kiinteistöstä.

Osaamiskeskittyymiin ei saa tulla osaajista pullonkaulaa

(Olavi Ala-Nissilä)

Teknisten töiden opettaja Vanhankylän koulusta Ulvilasta oli hiljan huolestunut lasten kädentaidoista: ”Nyt käsi-työtä on niin vähän, ettei seitsemäsluokkalainen välttämättä osaa pitää vasaraa oikein päin kädessään ihan vain siksi, ettei vasaran käyttöä ole ehditty kunnolla opettaa. Niiltä pohjilta on hankalaa saada nuori kiinnostumaan esimerkiksi niistä teollisuuden aloista, joilla on tulevaisuudessa valtava osaajapula, kun väki eläköityy. Lisäksi kaikenlaisia kädentaitoja harjoitetaan ylipäänsä vähemmän kuin ennen, mikä taas hankaloittaa elämässä monta muuta asiaa, jos hienomotoriikka ei riitä oikein mihinkään.”

Toinen ongelma tulee peruskoulun opetussuunnitelmasta. Vuoden 2014 opetussuunnitelman perusteiden mukaan käsi-työ on oppiaine, jossa yhdistyvät entiset teknisen työn ja tekstiilityön oppiaineet.

Oppilaiden tasa-arvoon pyrkivä tavoite oli hyvä, mutta uudistuksessa lapsi meni pesuveden mukana, sillä oppiaineita yhdistettäessä niiden tuntimäärää ei kaksinkertaistettu.

Teknisen työn opettajat ovat olleet asiassa laajasti liikkeellä. Tein asiasta kirjallisen kysymyksen eduskunnassa. Sain ympäri-

pyöreän vastauksen ministeri Sanni Grahn-Laasoselta, ja kuraa tuli käsitöiden opettajilta. Ongelma on edelleen ja se pahenee.

Teollisuuden imago ja vetovoima ovat olleet heikkoja. Seutukaupunkiohjelman SEUTU1 – joustavat koulutusmallit -projekti teki 8-luokkalaisille vuosi sitten kyselyn. Vain neljä prosenttia vastaajista valitsi teollisuuden alaksi, jolla on kiinnostunut työskentelemään tulevaisuudessa kotiseudulla. Tähän liittyy vanhat ja väärät mielikuvat teollisuustyön luonteesta. Toinen ongelma on, ettei oman alueen yrityksiä tunneta kovin hyvin.

Loimaalla teknologia-alan yritykset loivat peruskouluun toimivan robotiikkalainaan. Sen avulla koululaisilla on mahdollisuus opiskella robotiikkaa, koodausta ja ohjelmointia koko peruskoulun ajan ensimmäisestä luokasta alkaen. Seurauksena on, että mielikuvat yrityksistä muuttuivat. Robotiikkalainaan voitti Suomen Nuorkauppakamarien Tuottava Idea 2020 -kilpailun yhteiskuntasarjan. Onnitteluteksti näkyi myös Times Squaren valotaulussa.

Seutukaupunkeihin on sijoittunut ja sijoittuu paljon teollisuutta. Teollisuuden työvoiman saatavuuteen liittyy kaksinkertainen haaste: työikäisen väestön määrän supistuminen ja nuorison muutto opiskelemaan suuriin keskuksiin.

Yritykset tarkastelevat työvoiman saatavuutta yleensä varsin lyhyellä aikajänteellä. Suurin osa keinoista taas vaatii enemmän aikaa. Tarvitaan ennakkointia ja joustavien toimintamallien kehittämistä kunnan ja julkisten toimijoiden vetämänä yhdessä yritysten kanssa.

Ulkomaisten tekijöiden osalta on yrityksillä saattaa olla rajoitteita käytännön tasolla. Tällaisia rajoitteita voivat olla kielikysymys ja maahanmuuton byrokratia. Lisäksi ulkomaisen työvoiman hyödyntämiseen liittyy ennakkoluuloja.

Seutukaupunkiohjelmassa osaajaverkosto on toimiva monen seutukaupungin yhteishanke. Se on tarttunut rohkeasti ongelmiin ja jakaa tietoa monissa webinaareissa.

Osaajien puute voi jo olla kehittämisen pullonkaula seutukaupungeissa. Tähän meillä ei ole varaa.

Teesit:

Seutukaupungit ovat vientiteollisuuden ja osaajien keskittymiä. Nyt kasvun esteeksi tulee kasvava osaajapuute. Tähän Suomella ei ole varaa.

Teollisuuden vetovoimaa työpaikkana on lisättävä peruskoulusta alkaen.

Lukion tason pitää nousta

(Esa Härmälä)

Niin oppilaat kuin vanhemmatkin kiinnittävät nykyään huomiota lukio-opetuksen tasoon. Hyvämaineinen lukio on paikkakunnan menestystekijä, joka sekä pitää vanhoja että voi houkutella uusia asukkaita alueelle.

Lukiovertailut eivät kerro koko totuutta lukion tasosta ja roolista paikkakunnan kehityksessä. Kaupungeissa, joissa on useita lukioita, niiden taso näyttää eriytyvän. Jos lukioon pääsee vain yli 9 keskiarvolla, ylioppilaskirjoituksen tuloksetkin ovat erilaisia kuin lukioissa, joihin pääsee matalammalla keskiarvolla. Toisaalta pienemmillä paikkakunnilla on paljon ainoita lukioita, jotka vuodesta toiseen takovat hyvää tulosta.

Valtaosa lukioista on kunnallisessa omistuksessa. Miten omistajan tahtotila lukioiden suhteen määritellään ja miten se välittyy kouluun? Yrityksmaailmassa puhuttaisiin omistaja-ohjauksesta. Onko ohjaus ennen muuta hallinnollista ohjausta ja resurssien hallintaa vai onko siinä mukana opetuksellisia tavoitteita? Jos paikkakunnalla halutaan nostaa lukion tasoa, missä päätös tulee tehdä ja miten se toimeenpannaan?

Seinäjoen entinen kaupunginjohtaja, kaupunkineuvos Jorma Rasinmäki katsoo, että lukion rooli tulee määritellä

kaupunkistrategiassa sitä tukevaksi. Hän korostaa kaupunginvaltuuston ja poliittisen tahdon merkitystä. Valtuuston ja kaupungin johdon tahto saadaan etenemään ketjussa kouluihin. Kaupungin strategia yleensä toteutuu.

Lohjan kaupunginjohtaja Mika Sivula korostaa arvokeskustelun tarvetta, koska tavoitteet voivat olla ristiriitaisia. Yksinkertaisin keino nostaa lukion tasoa olisi korottaa sisäänpääsykynnystä aloituspaikkoja karsimalla, mikä nostaisi lukioon pääsyyn vaadittavaa keskiarvoa. Lohjalla kuitenkin noin puolet 600 nuoren ikäluokasta menee lukioon – ja vain noin 15 Helsingin erityislukioihin eikä monikaan naapurikuntiin.

Lukion kehittämisessä tulee korostaa sekä poliittisen tahdon että hyvän virkamiesvalmistelun merkitystä. Vaaditaan useita erilaisia toimenpiteitä, joilla on laajempi yhteiskunnallinen merkitys. Lukiolla on myös sosiaalinen merkitys.

Hyviä laaja-alaisia yleislukioita pitäisi arvostaa nykyistä enemmän. Lohjalla valmistellaan valmentavaa koulutusta, jolla parannetaan peruskoulusta huonommalla keskiarvolla valmistuvien mahdollisuuksia menestyä lukiossa.

Lukioon menevien valmentavan koulutuksen tarve nostaa esille keskeisen kysymyksen oppimistulosten jatkumosta. Jos oppilaan perustaidot yhdeksän kouluvuoden jälkeen ovat lukioon mennessä heikot, ei vajetta juuri pysty kiivastahtisessa lukiossa paikkaamaan.

Kehitystyö tuleekin kohdistaa perusopetukseen. Kuntatasolla tulee laatia yhdeksänvuotisen oppimispolun kehitys- ja toimenpidesuunnitelma, johon koulujen tulee rehtorien johdolla sitoutua ja jota koulutuksen järjestäjän tulee valvoa.

Kari Kaunismaa on eläkkeellä oleva alakoulun rehtori Paimiosta. Hänellä on kokemusta myös kaupunginvaltuustosta ja -hallituksesta. Hän korostaa, että kunnan omistajaohjauksen keskeisen tavoitteen tulee olla riittävien resurssien takaaminen. Pitää taata edellytykset hyvälle työlle ja ”antaa opettajien hoitaa hommansa”. Toiminnan kehittämisessä hän korostaa kouluista vastaavan lautakunnan merkitystä. Valtuusto on Kaunismaan mukaan jo aika etäällä koulumaailmasta.

Omistajaohjauksen keskeisenä välineenä näyttää olevan opetuspäälliköiden käymät kehityskeskustelut rehtorien kanssa. Lukion rehtorin merkitys lukion tason kehittämässä on keskeinen. Opettajien saaminen kehitystyöhön mukaan on perusedellytys onnistumiselle.

Uuden haasteen lukioille asettaa se, että korkeakouluihin sisäänpääsy tapahtuu entistä enemmän ylioppilaskirjoitusten ja lukion päästötodistuksen perusteella pääsykokeiden sijaan. On vaarallista, jos joillekin lukioille tulee maine, ettei sieltä ylletä korkeakouluihin.

Muutosvastarintaa asioiden kehittämislle löytyy aina, yllättäviltäkin tahoilta. Opetushallitus esti aikoinaan paimiolaisen alakoulun hyvien tulosten julkistamisen, ”koska se saattaisi masentaa muita kouluja”.

Teesit:

Kuntien tulee omistajina kiinnittää enemmän huomioita lukioiden tasoon ja asettaa niille laadullisia tavoitteita. Selkeintä on verrata lukion kehitystä siihen itseensä ja edellyttää parannusta vuodesta toiseen.

Kehitystyön tulee lähteä poliittiselta tasolta (valtuusto) tulevista päätöksistä. Lukion kehittämisen tulee olla osa kunnan strategiaa.

Kuntien pitää varmistaa perusopetuksen vaatimustaso ja arvioinnin kriteerit kehitys- ja toimenpidesuunnitelmalla.

Tulosjohtamisen menetelmiä pitää kehittää. Lukion rehtorien virat voisivat olla määräaikaista, esimerkiksi kuuden vuoden pituisia, jolloin kahden lukiosukupolven aikana nähtäisiin kehitysvauhti (vaatinee lakimuutoksen).

Lukioissa tulisi kokeilla opetuksen laatujärjestelmiä ja ottaa myös käyttöön niihin liittyviä opettajien palkitsemisjärjestelmiä.

Oppisopimuksella yrittäjäksi

(Esa Härmälä)

Suomessa on noin 285 000 yritystä. Peräti 80 000 yrityksen omistaja on yli 55-vuotias. Niiden toiminnan jatkuminen edellyttää omistajanvaihdosta lähivuosina.

Nämä yritykset työllistävät noin 250 000 henkeä. Moni yrittäjä tuskailee sopivan jatkajan löytämisen kanssa. Perhepiiristä jatkaja löytyy vain joka neljännelle yrittäjälle. Suomen Yrittäjien toimitusjohtaja Mikael Pentikäisen mukaan omistajanvaihdoksia pitäisi tapahtua vuodessa 5 000, mutta niitä on vain noin 2 500–3 000.

Uusien yrittäjien löytyminen pienemmillä ja keskisuurilla paikkakunnilla on erityisen tärkeää. Yritykset pitävät yllä ja vahvistavat alueen elinvoimaa.

Niin kunnat kuin yrittäjäjärjestö sekä rahoituslaitokset pyrkivät edistämään yrittäjyyttä eri tavoin. Suuri merkitys on sillä, että asenteet yrittäjyyttä kohtaan ovat viime vuosina muuttuneet entistä positiivisemmiksi. On tärkeää, että julkinen valta jatkossakin kannustaa yrittäjyyttä ja lähettää puhein ja teoin myönteisiä signaaleja.

Yksi mahdollisuus löytää lisää yrittäjiä on yrityksen omistajavaihdoksen kytkeminen oppisopimuskoulutukseen. Malli voisi olla hyvin yksinkertainen. Autetaan yrittäjää ja perusammattitaidon hallitsevaa nuorempaa henkilöä, joka miettii yrittäjäksi ryhtymistä, löytämään toisensa. He tekevät oppisopimuksen, jonka sisältö painottuu yrityksen pyörittämiseen liittyviin asioihin sekä asiakkaisiin ja markkinaan tutustumiseen ja niiden tarpeiden tyydyttämiseen. Oppisopimuskoulutuksen sisältöön voidaan liittää yrittäjän ammattitukinnon suorittaminen.

Oppisopimukseen olisi hyvä liittää puolivälin tarkastelu, jossa osapuolet tarkastelevat sitä, ovatko valmiita jatkamaan eteenpäin. Jos päädytään jatkamaan, asiantuntijat tulisivat mukaan arvioimaan yrityksen arvoa, omistajavaihdoksen ja toiminnan rahoitusta sekä juridisia kysymyksiä.

Teesit:

Kunta organisoi yhdessä oppilaitosten ja yrittäjäjärjestön kanssa mallin, jolla yrittäjyyttä suunnitteleva perusammattitaidon hallitseva henkilö ja luopumista suunnitteleva yrittäjä löytävät toisensa. Heitä tuetaan oppisopimuksen tekemisessä.

Omistajavaihdoksen lähestyessä varmistetaan, että osapuolet saavat apua yrityksen arvonnäilyksessä, rahoituksessa ja muissa huomioon otettavissa asioissa. Yrittäjäehdokkaiden harvointi kannattaa tehdä kuntaa/kaupunkia laajemmalla alueella.

Korkeakouluopetuksen ja innovaatorahoituksen pitää verkottua laajalti

(Olavi Ala-Nissilä)

Savonlinnan kaupunginjohtaja Janne Laine oli jäsenenä työ- ja elinkeinoministeriön asettamassa Seutu-kaupunkiohjelman toimeenpanon valmistelutyöryhmässämme. Hän nosti esille sen, että suurin keskittävä tekijä on yliopisto-opetuksen, ammattikorkeakouluopetuksen sekä tutkimus- ja innovaatorahoituksen keskittyminen pääkaupunkiseudulle ja maakuntakeskuksiin. Tästä olimme yhtä mieltä.

Taustalla oli Savonlinnan opettajaopetuslaitoksen lakkauttaminen, joka oli Joensuun yliopiston päätös. Opettajakoulutuksen lakkautus oli Savonlinnalle iso menetys.

Opetuksen keskittämisen ongelmia on ollut laajemminkin liikkeellä. Esimerkiksi Varsinais-Suomessa Turun ammattikorkeakoulu lakkautti Uudenkaupungin ja Loimaan yksiköt. Molemmissa seutukunnissa oli jo silloin ja on varsinkin nyt vahva teknologiaklusteri. Menetys oli iso. Selityksenä oli opilaskato – minusta huono selitys.

Valmistelutyöryhmämme totesi, että seutukaupunkien elinvoimaisuutta tulee tarkastella alueen työvoiman osaamistarpeen kautta. Työryhmä tuki sitä, että käynnistyvässä korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelman valmistelussa huomioidaan erilaisten alueiden ja ryhmien erityispiirteet sekä aliedustettujen ryhmien koulutukseen pääsy.

Työperäinen maahanmuutto on erityinen koulutusta koskeva haaste. Tarvitaan uusia innovatiivisia toimintamalleja sekä sopimus pohjaista yhteistyötä maahanmuuton nopeuttamiseksi. Pilottina voisi olla seutukaupunkien mahdollisuus myöntää työlupia ulkomaiselle työvoimalle. Kotouttamisesta seutukaupungeissa on jo nyt hyviä esimerkkejä.

Työryhmässä väännettiin korkeakouluopetusteemasta opetus- ja kulttuuriministeriön virkamiesten kanssa. Tiedeministeri Hanna Kososelta tuli tuki. Työryhmä päätyi esittämään seuraavaa: ”Esitetään tehtäväksi selvitys, jossa kartoitetaan seutukaupunkien nykyisiä mahdollisuuksia hyödyntää yliopistojen ja korkeakoulujen strategista rahoitusta sekä yhteistyömahdollisuuksia ja laajemmin teknologian ja tutkimuksen kehittämisrahoitusta. Lisäksi haetaan eri keinoja rahoitusmahdollisuuksien ja yhteistyömahdollisuuksien kehittämiseen ja parantamiseen.”

Tiedeministeri Annika Saarikko otti asiasta kopin. Jo sitä ennen hän päätti tekniikan yliopisto-opetuksesta Turussa ja Jyväskylässä sekä lisäsi ammattikorkeakoulujen aloituspaikkoja. Turun yliopistossa alkaneen teknisen tiedekunnan ja materiaali- ja koneteknologian opetuksen on nähty olevan jo Bayerin ison investoinnin edistäjä. Investointi heijastuu koko maakuntaan. Saarikko asetti esittämämme selvitystyön selvityshenkilöksi kansanedustaja Hanna Kososen. Työhön tuli myös hyvä ohjausryhmä. Esitin siihen ”Vuoden rekrytoijaksi” valittua Turun ammattikorkeakoulun alueneuvottelukunnan puheenjohtaja Niina Nurmea kotikunnasta ja hänet valittiinkin.

Hanna Kososen työksi tuli toteuttaa selvitys korkeakoulutuksen ja seutukaupunkien vuorovaikutuksesta, jotta korkeakoulutuksen tilannekuva ja tarvittavat toimet tarkentuisivat.

Toimeksiannossa lähdettiin selvittämään toimia, joilla seutukaupunkien yritysten osaajatarpeeseen pystyttäisiin vastaamaan ja TKI-toiminta kasvaisi yritysten kasvun vaatimalle tasolle.

Kosonen esitti, että seutukaupungeissa tulee kehittää koulutusväyliä varhaiskasvatuksesta perusasteen kautta toiselle ja kolmannelle asteelle. Korkeakoulujen rahoitusmallin tulee palkita korkeakoulujen yhteistyöstä sekä muualla kuin keskuskampuksella toimimisesta siten, että korkeakoulut pystyvät joustavasti vastaamaan seutukaupunkien työelämän tarpeisiin. Jatkuvan oppimisen ja TKI-toiminnan rahoituksessa seutukaupungeille on korvamerkittävä rahoitusosuus.

Kosonen nostaa esiin lähi-, hybridi- ja etäopetusmalleja, jotta paikkariippumaton koulutus ja opiskelu mahdollistuvat. Mukana on ehdotus siitä, että korkeakoulujen koulutustarjonta tuodaan helposti saavutettavaksi ja löydettäväksi digitaalustalle.

Seutukaupunkiohjelman turvin voitiin perustaa moneen paikkaan oppimisympäristö HUBI. Tällainen tuli esimerkiksi Uuteenkaupunkiin ja Loimaalle ammattikoulutuskuntayhtymä Novidan yhteyteen. Sieltä on mahdollisuus harjoittaa yliopisto- ja ammattikorkeakouluopintoja kotipaikkakunnalta käsin melkeinpä rajattomasti.

Ammattikorkeakouluopetus pitää palauttaa – tavalla tai toisella – Suomessa niihin seutukaupunkeihin, joista se on lopetettu. Oppimisympäristöt, yhteistyö ammatillisen koulutuksen kanssa ja digitalisaatio mahdollistavat verkottumisen. Harjoittelupaikat ovat myös yksi verkottumisen muoto.

Verkottumisen pitää toimia molempiin suuntiin. Esimerkiksi Varsinais-Suomessa Salon, Loimaan ja Uudenkaupungin suunnasta ollaan tukemassa voimakkaasti Turun yliopiston teknisen tiedekunnan hanketta. Salon, Vakka-Suomen ja Loimaan seutukunnista on kerätty jo rahoitus lahjoitusprofessoreihin. Ammattikorkeakoulun ja yliopiston pitää kantaa maakunnallista vastuutaan.

Turun yliopiston seinässä ei edelleenkään turhaan lue ”Vapaan kansan lahja vapaalle tieteelle”.

Seutukaupunkien ja seutujen vahva vientitoiminta ja yrittäjyys ovat Suomelle tärkeitä mahdollisuuksia. Osaamisen pitää verkottua. Korkeakouluopetuksen ja innovaatorahoituksen tulee olla läsnä seutukaupungeissa.

Teesit:

Yliopisto- ja ammattikorkeakoulutuksen sekä tutkimus- ja innovaatorahoituksen tulee verkottua laajalti seutukaupunkeihin ja seuduille.

Jokaisessa seutukaupungissa ammattikorkeakouluopetuksen tulee olla aidosti läsnä.

Opetuksen sisällön tulee olla helposti löydettävissä digialustalla.

Jatkuvan opetuksen rahoitusta tulee korvamerkitä seutukaupungeille.

Liikenne mahdollistaa tai estää kehityksen

(Esa Härmälä ja Olavi Ala-Nissilä)

Minkä tahansa paikkakunnan kehitysedellytyksenä ovat hyvät liikenneyhteydet. Pienempiin kaupunkeihin tai maaseudulle pitää päästä ja sieltä pitää päästä pois kätevästi. Liikkuminen näillä alueilla on autojen varassa. Ihmiset liikkuvat henkilö- ja jossain määrin linja-autoilla. Tavarat liikkuvat miltei yksinomaan kumipyörillä.

Autoilun muuttuminen seuraavan kymmenen vuoden aikana vähäpäästöiseksi poistaa suurimman osan niistä perusteista, joilla autoilua pyritään rajoittamaan ja vaikeuttamaan. Puhtaalla sähköllä, biopoltoaineilla tai vedyllä kulkevat autot ovat lähes ilmastoneutraaleja. Autoilun ympäristöhaitaksi jää lähinnä renkaista irtoava muovi, joka erityisesti vesistöihin joutuessaan on haitallista.

Joillain alueilla, esimerkiksi Helsingin niemellä, autoilun ja autojen vaatima tilantarve on ongelma. Tämä ei kuitenkaan ole mainittava ongelma pienemmissä kaupungeissa tai maaseudulla. Olemme siirtymässä vaiheeseen, jossa ihmisten toimentulon ja elinkeinojen kehittäminen ja tasapainoisempi aluekehitys vaativat uutta entistä myönteisempää suhtautumista autoiluun.

Samanaikaisesti, kun kehitetään autoilun sujuvuutta, pitää panostaa myös kevyen liikenteen edistämiseen. Pienemmät kaupungit ja maaseudun taajamat ovat mitä luontevimpia ympäristöjä pyöräillä. Sähköpyörien yleistymisen myötä pyörillä taitettavat matkat pitenevät ja helpottuvat. Investoinnit turvallisiin ja toimiviin kevyen liikenteen väyliin ovat suhteellisen halpa tapa edistää paikkakunnan toimivuutta ja miellyttävyyttä.

Osa pienemmistä kaupungeista ja maaseutukunnista on rautatien varrella. Rautatieliikennettä suositaan nykyään, mikä on hyvä asia. Rautatiestä on kuitenkin hyötyä vain, jos junat pysähtyvät paikkakunnalla. Olemme nähneet monen paikkakunnan alamäen kiihtyvän siitä, kun junat eivät enää siellä pysähdy.

Suomessa valmistellaan tunnin junaia Helsingin, Tampereen ja Turun välille. Näiden paikkakuntien välillä sijaitseville kaupungeille – Salo, Karjaa, tulevaisuudessa Lohja, Hämeenlinna, Riihimäki, Hyvinkää – on kuitenkin juna tunnissa paljon tärkeämpi asia kuin ohi porhaltava tunnin juna. Radan varren kaupunkien pitää olla tässä tarkkana!

Lentoliikenne on tällä hetkellä pahoissa ongelmissa. Paluu vanhoihin aikoihin ei tapahdu nopeasti, jos ollenkaan. Erityisen ongelmallinen on tilanne monen Väli-Suomen kaupungin kannalta. Jos lähilentokentältä ei ole yhteyksiä, pitää syöttöliikenteen toimia lähimmälle kentälle.

Juna on hyvin kilpailukykyinen vaihtoehto niin matkaan käytetyn ajan kuin rahankin suhteen. Lentoyhteyksiä kuitenkin tarvittaisiin erityisesti silloin, kun matka jatkuu Helsinki-Vantaalta ulkomaille. Onhan Tamperekin vilkas lentoasema, vaikkei Suomesta juuri kukaan Tampereelle lennä.

Hyvien liikenneyhteyksien kehittäminen on tietysti ensisijaisesti valtion vastuulla. Suunnitelmista ei ole pulaa, mutta toteuttamisvauhti on kovin hidaskin. Mitkä sitten ovat kuntien omat vaikutusmahdollisuudet asiaan? Mitä niiden pitäisi tehdä?

Yksi perinteinen tehtävä on selvä: pitää lobata liikennemäärärahojen puolesta yhtä kovaa ja kovempaa kuin ennen.

Siltarumpupolitiikkaa ei pidä tuomita, julistaa kuolleeksi tai jättää pääkaupunkiseudun yksinoikeudeksi. Helposti käy niin, että pääkaupunkiseutu jättihankkeineen vie turhan suuren osan rajallisista määrärahoista.

Suurempien kaupunkien ulkopuolisten kuntien ei kannata ujoitella autoriippuvuuttaan. Autoilun paheksumiselle suurimmassa osassa Suomea ei ole enää perusteita. Liikennettä tulee edistää ja helpottaa niillä keinoilla, joita kuntien käytävissä on. Rautatieliikenteen kehittämisessä täytyy pitää puolensa. Ei kannata olla edistämässä sellaisia junia, jotka eivät pysähdy omalla asemalla.

Lentoliikennettä on kallista ylläpitää, jos volyyymiä ei ole. Pienten sähkökäyttöisten lentokoneiden uskotaan tulevan markkinoille tällä vuosikymmenellä. Niiden myötä tilanne voi muuttua. Siihen asti pitäisi kestää!

Maakuntakeskukset ja esimerkiksi Turku ja Tampere katsovat liikenneyhteyksissään vain pääkaupunkiseudun suuntaan. Kuitenkin juuri alueellisen kehityksen kannalta poikittaiset yhteydet tuovat elinvoimaa. Poikittaistiehankkeet ovat useimmiten kakkos- tai kolmoshankkeita maakunnissa – mutta vain ykköshankkeet etenevät.

Suomen merkittävä poikittaisyhteys Ysiväylä (9-tie ja rata) yhdistää Turusta Joensuuhun viisi yliopistokaupunkia. Yhteys on ulompaa TEN-T-verkostoa. Siinä on merkittäviä kehityskäytäviä, kuten Turku–Tampere-väli, mutta kumpikaan kaupunki ei sitä oikein löydä.

Suomessa on muutama alue, jotka ovat liikenteellisesti aika hankalasti saavutettavia. Kansantaloudellisesti näistä merkittävin on länsirannikon teollisuusalue Udestakaupungista Poriin. Lennot Poriin ovat vähissä, junat kiertävät Tampereen kautta ja maantietä matka on pitkä ja hidas. Rauman tilanne on vielä hankalampi. Yksi ratkaisu olisi nopean rautatieyhteyden rakentaminen rannikkoa pitkin Turusta Poriin.

Monet seutukaupungit ovat syntyneet rautatieyhteyden myötä. Rautatie esimerkiksi synnytti Loimaan kauppalan, joka sittemmin on yhdistynyt naapurikuntiin. Se synnytti myös naapurikunnan Mellilän ja myös hiljensi, kun juna ei

enää pysähtynyt. Paikallisjunaliikenteellä voisi taas olla iso tilaus, ja kokeilu on meneilläänkin Mänttä-Vilppulan suunnalla.

Varsinais-Suomessa on kolme suuntaa rautateillä, ja työmatkaliikenteen paikallisjunilla olisi kysyntää Turusta Salon, Loimaan ja Uudenkaupungin suuntaan. Tunnin junat tarvitsevat toimivan syöttöliikenteen maakuntaan. Muuten nopea yhteys saattaa vain vahvistaa Helsinkiin keskittymistä. Tukea paikallisliikenteessä ainakin aluksi tarvitaan, ja kunnilla on valmius perustaa tätä varten vaikka kuntayhtymä.

Suomessa tehdään liikennejärjestelmää seuraavalle kymmenelle vuodelle, mutta kehittämisinvestointien rahoitus on riittämätön. Uusi rahoitusväline tarvitaan.

Teesit:

Kunnat tunnistavat ja tunnustavat sujuvan vähäpäästöisen autoilun merkityksen niiden elinvoiman kannalta ja edistävät sitä käytettävissä olevin keinoin.

Autoilun edistämisen ohella kaupungit ja kunnat panostavat turvalliseen ja sujuvaan kevyeen liikenteeseen.

Radan varren pienemmät kaupungit edellyttävät, että Helsingin, Turun ja Tampereen tunnin junat eivät harvenna niiden omia junavuoroja.

Mahdollisuuksien mukaan panostetaan lentoliikenteen säilyttämiseen maakuntien kentillä ja lähimmälle kentälle kulkevaan syöttöliikenteeseen.

Turun, Tampereen ja muiden maakuntakeskusten pitää löytää tärkeät keskeiset poikittaiset kehityskäytävät ja liikenneyhteydet ja kehittää niitä.

Ympäristön kaunistamisen, maisemien palauttamisen ja pienvesistöjen mahdollisuudet

(Esa Härmälä)

Maaseudun Tulevaisuuden toimittaja oli kysynyt sveitsiläiseltä tuttavaltaan, miltä Suomi näyttää. Vastaus oli, että Suomi on varmaankin kaunis maa – ilmasta katsottuna!

Suomi on umpeen kasvanut pusikoiden luvattu maa. Helsingistä Kuopioon ajaessa navigaattori näyttää vettä kahta puolen, mutta yleensä sitä ei näe. Rantojen lisäksi myös kulttuurimaisemat peltoineen ja rakennuksineen ja monet kirkotkin ovat jääneet peittoon. Äskettäin huomasin, että ohikulkija ei enää näe Hämeenlinnassa aivan tien vieressä olevaa hienoa Vanajan keskiaikaista kivikirkkoa.

Suurissa kaupungeissa on viime vuosina kiitettävästi tuotu vesistöjä esille ja luotu sillä paikkakunnalle vetovoimaa. Helsingissä rantoja otetaan asukkaiden käyttöön. Aurajoen ja Tammerkosken rannat ovat viehättäviä. Myös pienemmissä kaupungeissa ja kunnissa on keskustoja alettu kohentaa.

Samaten satamiin on kiinnitetty huomiota. Hienoja esimerkkejä ovat vaikkapa Lahti, Lappeenranta, Puumala ja Heinävesi.

Ihminen alkaa muodostaa käsitystään paikkakunnasta ja maakunnasta jo sitä lähestyessään. Mikkeliä ja Kuopiota kohditi ajettaessa pitäisi jo heti Heinolan sillalta avautuvan maiseman jatkoksi päästä virittäytymään Järvi-Suomen tunnelmaan. Mutta vettä ei näy kuin navigaattorissa! Valtatieltä katsottuna Savo ei ole houkutteleva alue, jota se voisi maiseman puolesta hyvin olla.

Matkustin äskettäin junalla Kolariin. Tornionjokilaakso on maisemallisesti Suomen hienoimpia alueita. ”Väylä” pitäisi kuitenkin saada junamatkustajallekin paremmin näkyviin.

Rantojen maisemansuojelussa korostuu liiaksi veneilijän ja pilkkijän näkökulma. Suomalaisella pitäisi olla oikeus nähdä vettä sieltä, missä hän asuu, liikkuu ja tekee työtään. Ei kaikkia rantoja tarvitse avata, mutta valituilla paikoilla se kohtaisi koko paikkakunnan ilmettä. Esimerkiksi sopii Etelä-Savon Juva, joka on Savonlinnan tien vierestä avannut ranta- maisemansa.

Istuin muutama vuosi sitten Ruotsin valtionmetsien pääjohtajan kanssa Rovaniemellä Vaattungin kosken rannalla saunan kuistilla, kun häntä yhtäkkiä alkoi naurattaa. Kysyin, mikä on niin hauskaa. Hän sanoi ajattelevansa Ruotsin ja Suomen välisiä kulttuurieroja. Ruotsissa puut kaadetaan talon ja rannan välistä, kun taasen Suomessa niitä varjellaan talon piilottamiseksi.

Esimerkiksi Länsi-Uudellamaalla moni peltoaukea on jäänyt tien ja pellon väliin kasvaneen pusikon taakse piiloon ja ennen kulttuurimaisemaa hallinneet maalaistalot eivät tahdo erottua villiintyneen puuston seasta. Pystyn heti luettelemaan Lohjalta ainakin tusinan tienpätkiä, joille saisi päivän raivaus-sahatyöllä valtakunnallisestikin merkittävän maiseman. Sama ilmiö näkyy ulkoilureiteillä. Lohjanharjun poluilta ei juuri vettä ”järvikaupungissa” näe.

Pusikoitumisen synkkyyttä korostaa romahtamassa olevat tai jo romahtaneet rakennukset. Ruotsin maaseutu pidetään

pienellä väestömäärällä hyvässä kunnossa. Nurkat ovat suorassa ja talot punamullassa. Jos rakennusta ei pystytä pitämään kunnossa, se puretaan.

Suomessa talo saa näköjään rauhassa raunioitua vuosikymmenten ajan. Lapsuuteni kotiseudulta Pusulasta löytyy paljon esimerkkejä. Päinvastaisiakin esimerkkejä löytyy. Ajoin kesällä 2020 Salosta Kuusjoen ja Koski Tl:n kautta Loimaalle. Hyvin oli ympäristöä sillä välillä hoidettu!

Ympäristön kaunistaminen ja maisemien palauttaminen voidaan kääntää kaupunkien ja kuntien vetovoimatekijäksi. Uskon, että asukkaat, mukaan luettuna maanomistajat, lähtevät toimiin innokkaasti mukaan, kun oikealla tavalla kerrotaan, mitä arvoja heillä on, mutta jotka ovat jääneet piiloon.

Metsähallituksessa ollessani rohkaisin henkilökuntaa maisemien palauttamiseen. Erityisesti Lapissa raivattiin esille muutama hieno järvi-, suo- ja tunturinäkymä. Palaute oli hyvin myönteistä niin henkilökunnalta kuin Lapin asukkailta. Henkilökuntaa rohkaistiin tekemään sellaista, mitä he ovat aina halunneet tehdä, ja asukkaat saivat kaipaamiaan maisemiaan takaisin.

Suomen suuret järvet ja joet ovat pääosin hyvässä tai ainakin tyydyttävässä kunnossa. Sen sijaan pienvesistöissä on paljon rehevöityneitä huonossa kunnossa olevia järviä ja lampia, jotka ovat kasvamassa umpeen ja huonosti virkistyskäyttöön sopivia. Samaten meillä on paljon huonossa kunnossa olevia pienempiä jokia ja puroja.

Viime vuosilta löytyy myönteisiä esimerkkejä siitä, kuinka paikalliset ihmiset ja loma-asukkaat ovat yhdessä lähteneet kunnostamaan alueensa järviä. Kotijärvi kuntoon -teemalla on saatu paljon hyvää aikaiseksi. Pienten jokien ja purojen kunnostustyöhön pitää panostaa enemmän. Turhiksi käyneitä patoja ja muita melonnan tai vaelluskalojen esteitä tulee purkaa. Purojen rantoja tulee raivata niin, että niistä tulee osa viihtyisää maisemaa. Arvokaloja voi palauttaa istutuksin.

Viihtyvyys- ja kalastushyötyjen lisäksi toimista seuraa myös kasvava kiinnostus puronvarsitontteja kohtaan ja niiden arvonnousu.

Teesit:

Kunnat sopivat esimerkiksi metsänhoitoyhdistysten kanssa maisemallisesti arvokkaiden kohteiden kartoittamisesta ja siitä, mitä toimia maanomistajalle suositellaan.

Kunnat sopivat metsänhoito-/maaloustuottajayhdistysten kanssa siitä, miten maanomistajia lähestytään maisemien palauttamiseksi.

Omilta mailtaan kunnat kartoittavat sopivat kohteet ja ryhtyvät toimiin välittömästi.

Kunnat käyttävät rohkeasti määräysvaltaansa raunioitumassa olevien rakennusten kunnostamiseksi tai purkamiseksi ainakin teille näkyvissä paikoissa.

Kunnat edistävät aktiivisesti pienvesistöjen kunnostustoimia.

Seniorit voimavarana

(Esa Härmälä)

Suomalaiset eläkeläiset ovat suurelta osin hyvin toimeentulevia ja hyväkuntoisia. Eläkkeelle jäämisen jälkeen on odotettavissa hyvinkin parikymmentä aktiivista vuotta. Eläkeläisiä luonnollisesti huolestuttaa voimien vähentyminen vanhenemisen edetessä ja tarvittavien tuki- ja hoitopalvelujen saaminen. Paljon mietitään sitä, miten yhteiskunnan ja omat rahat riittävät sitten, kun omin avuin ei enää pärjätä.

Eläkeläisten määrän lisääntyminen koetaan kansantaloudellisesti ja kuntien talouden kannalta uhaksi. Tilanteen voi nähdä toisinkin. Eläkeläiset ovat pitkään aktiivisia paikkakunnan elinvoimaa ylläpitäviä toimijoita ja veronmaksajia. Siinä vaiheessa, kun he tarvitsevat enemmän terveys- ja sosiaalipalveluja, jakaantuvat kustannukset sote-uudistuksen myötä yksittäistä kuntaa laajemmalle. Tilastollisesti tämä elämänvaihe ei ole kovin pitkä.

Pääkaupunkiseudun eläkeläisten kannalta paras keino luoda itselleen taloudellista turvaa ja pelivaraa on muuttaa halvempaan omistus- tai vuokra-asuntoon pienemmälle paikkakunnalle. Monelle tämä on ehkä ensimmäinen todellinen mahdollisuus saada enemmän käyttövaraa tai merkittävä summan säästöön.

Muuttamisen perusedellytys kuitenkin on, että uskotaan siihen, että uudella paikkakunnalla voi elää hyvää elämää ja saada tarvitsemansa palvelut – nyt ja voimien uupuessa.

Osana strategista kehittämistyötään pienempien kaupunkien ja kuntien kannattaisi luoda itselleen senioristrategia. Sen tulisi olla kaikkia kunnan toimintoja läpileikkaava. Asuntoja ja asuinalueita tulee suunnitella senioreiden tarpeista lähtien. Uskoisin erilaisten yhteisöllisen asumisen muotojen saavan lisää suosiota eläkeläisten keskuudessa. Kohtuuhintaisista, erilaisia palveluja tarjoavista asumisyhteisöistä on huutava pula.

Senioriystävällisen suunnittelun tulee ulottua lähiympäristöön asti. Helppokulkuinen piha, pääsy lähiluontoon sekä kävely- ja pyörätiet ovat tärkeitä. Myös eläkeläiset liikkuvat autoilla. Parkkihalli, jossa ei tarvitse liukastella autoa lumesta putsaattaessa ja josta on esteetön pääsy asuntoon, on tärkeä.

Eläkeläisten palveluilla en tarkoita vain sosiaali- ja terveyspalveluja. Yhtä tärkeitä ovat pienet arkipäivän palvelut – verho-tangon kiinnitys, siivoaminen, pihan hoito, internetin tai kännykän virittäminen tai lampun vaihto. Kunta ei voi suurinta osaa näistä itse järjestää, mutta kunta voi edesauttaa palvelujen saatavuutta ja niistä tiedottamista. Kevytyrittäjyydelle on tässä tilaa.

Kolmannen sektorin merkitys eläkeläisten elämässä voi olla hyvin tärkeä. Eläkeläisellä voi kolmannella sektorilla olla useampi rooli. Kunnan vielä kestäessä he ovat vapaaehtoistoiminnan, esimerkiksi erilaisten ystäväpalvelujen, kantava voima ja toteuttaja. Aikaa myöten he itse voivat tarvita tällaisia palveluja. Kulttuuri- ja harrastustoiminnan edellytyksiä tulee miettiä eläkeläisten näkökulmasta.

Vanhusystävällisyydestä voi tehdä osan kunnan lupausta rakentaa hyvän elämän edellytyksiä kaikille. Kuntien kannattaa panostaa kolmannen sektorin järjestöjen yhteen kokoamiseen, jotta näitä asioita voidaan alkaa miettiä ja kehittää.

Teesi:

Kuntien on laadittava itselleen senioristrategia.

Matkailu suosii Suomea

(Esa Härmälä)

Ei ole kovin omaperäistä sanoa, että moni kunta voi saada lisää elinvoimaa matkailusta. Matkailu oli ennen koronapandemiaa pitkään maailman nopeimmin kasvava elinkeino. Uskon, että se ottaa muutamassa vuodessa paikkansa takaisin.

On kuitenkin toivottavaa ja jopa todennäköistä, että matkailu muuttuu Suomea, Suomen luontoa ja maaseutua suosivaan suuntaan. Globaalit matkailutrendit suosivat kestäväää kehitystä, luontoa ja yksilöllisiä kokemuksia. Näiden tarjoamisessa Suomi on vahvoilla.

Lappi on kansainvälisen tason matkailubrändi. Saimaa on kehittymässä sellaiseen suuntaan varsinkin nyt, kun Saimaan aluetta ymmärretään markkinoida maakuntarajat ylittävänä kokonaisuutena. Saaristomeren alueella on kaikki edellytykset kasvaa kolmanneksi, mutta en vielä havaitse riittävää yhteistä ponnistusta sen vauhdittamiseksi.

Kun matkailulla on tarkoitus tukea laajempaa elinkeinojen kehittämistä ja alueen elinvoiman lisäämistä, on välttämätöntä pyrkiä korkeisiin matkailijamääriin. Tällä en kuitenkaan tarkoita esimerkiksi Välimeren alueen tapaista miljoonien

ihmisten ympäristöä kuluttavaa massaturismia, vaan normaalia paikkakunnan raameihin mahtuvaa kasvua kohti suurempia matkailijamääriä ja ympärivuotista toimintaa.

Paras tapa matkailijamäärien nostamiseen on yhteisten etujen hakeminen ja yhteistyö suurten toimijoiden – matkanjärjestäjien, kongressitoimistojen, suurten kaupunkien matkailutoimintojen ja yritysten – kanssa. Ne etsivät koko ajan uusia kiinnostavia mahdollisuuksia, usein matkailijoille, jotka ovat jo ”kaiken nähneet”. Juuri näille matkailijoille ”small town – countryside” eli pikkukaupunki – maaseutu voi tarjota uutta nähtävää ja koettavaa. Pääkaupunkiseudun lähellä ainakin Porvoo ja Raasepori (Tammisaari) jo hyötyvät tästä.

Suuret matkailualan toimijat eivät vie leipää pienemmän toimijan suusta, vaan voivat kasvattaa leivän kokoa. Mielenkiintoisen esimerkin tarjoaa Pohjois-Karjalan Osuuskauppa, joka on investoimassa Nurmeksens Bombaan. Kun osuuskaupalla on toimintaa ja hotelleja Joensuussa, Kolilla ja Nurmeksessä, antaa se aikamoisen puhdin koko Pielisen alueen matkailun kehittämiseen. Pielisen mahdollisuudet tänään ovat alihyödynnettyjä. Onhan se maailman hienoimpia järviä!

Matkailun kärkikohteet ovat tärkeitä. Olin takavuosina mukana perustamassa metsämuseo Lustoa Punkaharjulle. Aina-kin ensimmäisinä vuosina museon kävijämääriin vaikutti eniten vieressä olevan Retretin taidemuseon vetovoima. Mitä enemmän Retrettiin myytiin lippuja, sitä enemmän myös Lustoon.

Kärkikohteita ei osu kaikkien kuntien ja kaupunkien kohdalle. Kuntien ei kannata niitä myöskään lähteä isolla rahalla keinotekoisesti tekemään. Olen kuitenkin vakuuttunut, että on vielä kärkikohteita, jotka ovat löytämättä, tai niitä ei ole osattu paketoita myytävään muotoon.

Länsi-Uudenmaan ruukit voisivat olla tällainen kohde. Fis-kars on jo nyt suosittu, kuten myös Mustion linna. Billnäsissä on vielä paljon kehityspotentiaalia. Karkkilan Högfors hyvine museoineen kuuluu joukkoon. Ongelmana ovat joidenkin museoiden varsin rajalliset aukioloajat. Aukiolo pelkkänä loma-aikana ei riitä.

Tytyrin kaivos kuuluu tähän vuoriteollisuussarjaan. Mieleen tulee Ruotsin Smoolannissa sijaitseva Glasriket (Lasivaltakunta), jota markkinoidaan yhtenä kokonaisuutena. Alueella on edelleen useita lasitehtaita, ja niillä ja alueen kunnilla on yhteinen markkinointiorganisaatio.

Vaikka kunnat eivät voi ottaa isoja yrittäjäriskejä, nousee matkailualan ammattilaisten kanssa esille, pitäisikö kuntien matkailumarkkinointi yleisesti yhtiöittää suuremman joustaavuuden takaamiseksi. Markkinoinnin lisäksi luontevia tehtäviä yhtiöille ovat tuotteiden paketointi ja yrittäjien verkottumisen edistäminen.

Nämä yhtiöt voisivat hankkia itselleen myös matkatoimistotatuksen, jota tarvitaan yli 24 tunnin matkojen järjestämiseen (matkapalveluyhdistelmälaki). Monelle pienelle yrittäjälle sen vaatimat taloudelliset takuut ovat liian suuri taakka.

Suuressa osassa Suomea matkailun kasvupotentiaali perustuu luontoon. Sitä pitää kuitenkin täydentää. Tärkeään rooliin tällöin nousee kulttuuritarjonta. Tästä on hyviä esimerkkejä. Heinäkuisen Suomen keskeisiä tapahtumia ovat musiikkijuhlat niin Kaustisilla, Savonlinnassa kuin Kuhmossakin. Joka musiikkilajilla taitaa olla oma kesätapahtumansa. Myös taidenäyttelyjen tarjonta on runsas, eikä suomalaista kesäteatteri-perinnettäkään voi unohtaa.

Suomen matkailu on väkisinikin vuodenaikasadonnaista. Sitä voidaan kuitenkin kehittää tasaisemmin eri vuodenajoille jakautuvaksi nimenomaan asioiden yhdistämisellä. Kuka rohkenee tarjota pilkkiongintapäivän päälle konserttia?

Matkailun kehittämisen yhteydessä on pakko palata siihen, mitä totesin aikaisemmassa maisemanhoitoa koskevassa artikkelissa. Suomi on melko litteä maa, eivätkä maisemat avaudu täällä samoin tavoin itsestään kuin suurempien korkeuserojen maissa. Tarvitaan maisemien avaamista. Takavuosina puhuttiin maisemareiteistä ja niitä merkittiin maantiekarttoihin. Tuttavani mukaan Oulujärven eteläpuolen tie oli sellaiseksi merkitty. Hän ajoi sen läpi, mutta ei nähnyt vettä juuri missään.

Hyvä ruoka ja ruokapalvelut eivät ainoastaan tue matkailua, vaan on usein myös sen varsinainen syy. Suomen ravinto-

loiden taso on noussut huimasti 2000-luvulla, mutta ei yleisesti ottaen ole vielä riittävä. Kaikista ei voi tulla Michelinin tähtiravintoloita, mutta hyvällä laadulla, paikallisuudella ja luonnonmukaisuudella pääsee pitkälle.

Ruoka voidaan ja pitää yhdistää entistä useammin muihin matkailupalveluihin. Kiehtovan esimerkin tarjoaa pohjoiskarjalainen Äksyt Ämmät, joka on matkatoimisto, matkanjärjestäjä, ohjelmapalvelujen tuottaja ja verkkokauppa. Sen palveluihin kuuluu muun muassa vaelluksia patikoiden, pyörällä tai meloen majatalosta majataloon, kalastusretkiä Pielielle, minilomia tai polttari-iltoja. Toiminnassa korostuu vastuullisuus, luonnonmukaisuus, kestävä kehitys ja paikallinen ruoka.

Äksyt Ämmät perustettiin vuonna 1995 ulkomaisten turistien saamiseksi Nurmeksen seudulle. Sen toiminta perustuu verkottumiseen muiden yrittäjien kanssa. Perustaja Minna Murtonen arvioi, että yritys ja sen alihankkijat työllistävät kokoaikaisesti tai huomattavalta osin noin 50 henkeä.

Kaikilla yhteistyöverkostossa olevilla yrityksillä on laatu-järjestelmä, ja ne ovat täyttäneet Visit Finlandin Sustainable Travel Finland -merkille asetetut vaatimukset. Yritysten arvopohja on sama. Kysyin Minna Murtoselta, mikä on ruoan merkitys yrityksen toiminnalle. Vastaus oli selkeä: 99 prosenttia.

Paikallisuus ja pientuotanto ovat vahvasti kasvavia ruokailutrendejä. Paikallisuuteen liittyy useimmiten täydellinen jäljitettävyys. Tiedetään, kenen tuottamaa ruokaa syödään ja miten se on tuotettu. Huippuravintolat osaavat tätä jo korostaa ruokalistoillaan, joissa näkyy hyvin vaikkapa ”Sallan poro” tai ”Puu-lan muikku”. Sen sijaan alkuperä, oma alue, korostuu yllättävän vähän pienempien paikkakuntien ravintoloiden listoilla.

Kunnat voivat omalla varsin pienellä panoksellaan edistää elintarviketaloutta, ruokakulttuuria ja ravintolarajontaa alueellaan. Hankinnat omalta alueelta joukkoruokailuun on jo paljon keskusteltu ja jossain määrin käytetty keino. Seutu-kaupungeissa ja maakuntakeskuksissa on usein paljon vientiteollisuutta ja sen myötä myös bisnesmatkustajia. Kunnat

puolestaan järjestävät paljon erilaisia koulutustilaisuuksia, kokouksia ja seminaareja (viimeisen vuoden ajan tosin pääasiassa Teamsissa). Ei olisi tempu eikä mikään edellyttää ravintoloilta omalta alueelta koottua alueen ruokaperinteen mukaista ruokalistaa näitä vierailijoita tai kokousosanottajia varten.

Toimittaja Helena Petäistö on kirjoittanut suomalaisen ja erityisesti maaseudun ruokakulttuurin kehittämistä. Häntä harmittavat maaseudun yksipuoliset ruokailumahdollisuudet niin ulkomaisten turistien kuin nyt kotimaan matkailijoiden puolesta. Maatilat voisivat tarjota lounasbokseja, joihin on pakattu päivän kotiruoka-annos. Se voisi olla vaikkapa lihapullia, lohikeittoa, silakkapihvejä tai sienimunakas. Lounaan voisi nauttia maatilalla pihalla tai ottaa mukaan. Se olisi vaihtoehto kaikkialla samanlaiselle huoltoasemaruualle. Joka paikkakunnalla pitäisi olla ravintola.

Pyrkimys suurempiin matkailijamääriin ei ole ristiriidassa sen kanssa, että matkailijoille tarjotaan entistä räätälöidympiä palveluita – päinvastoin. Tässä tuon esille muutaman pienemmän mahdollisuuden, jotka ovat mielestäni kaupallisesti hyödyntämättä. Olen pitkään ihmetellyt, kun en ole ainakaan huomannut minkään kunnan tai kaupungin julistautuneen Suomen parhaaksi melonta-alueeksi. Reittikarttoja ja kanoottien vuokrausta on kylläkin saatavilla eri puolilla maata. Tahtumajärjestäjät tarjoavat myös melontakokemuksia.

Yhteiset mittavat markkinointipanostukset näyttäisivät puuttuvan eikä tuotteita paketoita. Uskon, että melojallekin voi maistua uni muualla kuin soputeltassa tai ravintolassa nautittu ruoka leirimuonan sijaan. Kokonaisuudesta pitää tietysti olla ladattava appi.

Valkohäntäpeuran vuotuinen lihasaalis alkaa olla samaa luokkaa kuin koko Suomen poronlihan tuotanto. Resurssi on selkeästi alihyödynnetty, vaikka 40 prosenttia metsästysseuroista myykin peuran jahtimahdollisuuksia. Useimmiten myytävä tuote on ilta käyttäystornissa, ja siitä laskutetaan kaatomaksu. Ateria- ja majoituspalveluita ja järjestettyjä seuruejahteja on jonkin verran.

Suomi on ainoa Euroopan maa, jossa valkohäntäpeuraa metsästetään. Kiinnostuneita metsästäjiä löytyy ympäri Eurooppaa. Metsästäjissä on myös erityisryhmiä, kuten jousimetsästäjiä, joille peuranmetsästystä kannattaa markkinoida. Metsästysseurat saisivat lisää tulovirtaa ja paikkakunta säpinää, jos yhteistyössä paikallisten ravintola- ja majoitusyrittäjien kanssa tehtäisiin paketteja kohdistettuun eurooppalaiseen markkinointiin. Metsästysseuralta tämä edellyttää halua ja valmiutta taata vieraille hyvät kaatomahdollisuudet ja opetella kansainvälistä metsästyskulttuuria.

Teesit:

Matkailun kehittämisessä on pyrittävä paikkakunnan raameihin mahtuviin matkailijamääriin ja ympärivuotiseen toimintaan.

Paikallisten toimijoiden yhteistyötä suurten matkailuyritysten kanssa on kehitettävä.

Kuntien on harkittava matkailumarkkinoinnin yhtiöittämistä.

Ruokamatkailua on kehitettävä.

Ennakkoluulottomuus uusia asioita kohtaan – kaivokset ja tuulivoimalat

(Esa Härmälä)

Usein uskotaan, että kaivos vaikuttaa vain yhden paikkakunnan elinvoimaan. Toimivan kaivoksen myönteiset vaikutukset eivät kuitenkaan rajoitu vain sijaintipaikkakunnalle, vaan heijastuvat laajemmallekin. Laajenevan kaivoselinkeinon tarjoamat mahdollisuudet tulisi käyttää hyväksi.

Olen kovasti ihmetellyt kaivoksia vastaan nousevaa kritiikkiä. Näen siinä paljon asenteellisuutta. Hyvän kasvupohjan kritiikille luovat tietysti Talvivaaran vaikeudet. Ne ovat käsittääkseni suurimmalta osalta onneksi ohi, ja pysyvien vahinkojen määrä taitaa olla kovin pieni. Talvivaarasta on opittu.

En usko, että monikaan sotkamolainen tai kainuulainen olisi valmis luopumaan Terrafamesta. Sotkamossa on kolme toimivaa kaivosta, ja kunta on kunnostautunut laskemalla veroprosenttiaan.

Kaivokset ovat erilaisia, ja niiden vaikutukset maisemaan ja ympäristöön ovat erilaiset. Yleisen kritiikin sijaan jokaiseen

hankkeeseen pitäisi paneutua sen omilla meriiteillä. Lohja on kaivoskaupunki. Tytyrin kaivos on keskellä kaupunkia vain parin sadan metrin päässä keskiaikaisesta kivikirkosta. Tytyri on myös Lohjanjärven rannassa, ja sen vieressä järjestetään kesän 2021 valtakunnalliset asuntomessut. Kaivos ja kaupunkilaiset vaikuttavat elävän sovussa toistensa kanssa.

Kaivos on suosiotaan nostava ympärivuotinen matkailukohte (tytyrielamyskaivos.fi). Vuonna 2019 kävijöitä oli 16 600, ja he edustivat yli 30 kansallisuutta. Sadan metrin syvyydessä olevassa Tytyri-salissa järjestetään vuosittain kymmeniä yksityistilaisuuksia. Kaivoksessa järjestetään konsertteja, näyttelyitä ja teemallisia kierroksia ja siellä kuvataan elokuvia ja musiikkivideoita. Paikalliset oppaat tekivät vuonna 2019 yli 1 100 opastusta. Tämä kaikki toimivassa kaivoksessa, jossa louhittavaa riittää vielä vuosikymmeniksi!

Parainen tunnetaan miellyttävänä ja luonnonläheisenä saaristokaupunkina, jossa on hyvä elää vakituisesti tai viettää vapaa-aikaa. Keskellä saarta on yksi Suomen suurimmista avolouhoksista. Yli sata metriä syvä ja 70 hehtaarin kokoinen louhos on vain muutaman sadan metrin päässä kaupungin keskustasta.

Hyvin lähellä taajamaa sijaitsevat myös muun muassa Lappeenrannan ja Kemin kaivokset. Outokumpu rakentui kaivoksen ympärille ja taisi olla elinvoimaisempi kaupunki silloin, kun kaivos oli toiminnassa. Levin huipulta näkyvät kultakaivoksen piiput ja valot.

On myös päinvastaisia esimerkkejä. Louhinta on aina raju toimenpide luontoa kohtaan. Siksi kaivokset tulee suunnitella huolellisesti ja niiden kielteiset ympäristövaikutukset minimoida. On myös varmasti paikkoja, joihin kaivos ei yksinkertaisesti sovi. Parasta olisi kuitenkin katsoa hankkeet kerrollaan eikä ajautua yleiseen kaivosten vastustamiseen, johon esimerkiksi Saimaan alueella jotkut näyttävät pyrkivän. Maailma ja erityisesti ympäristöä säästävä uusi teknologiahan tarvitsevat mineraaleja.

Suomalaisten ei pidä sulkea silmiään lähiympäristössämme meneillään olevalta kehitykseltä. Ruotsin valtiollinen kaivos-

yhtiö LKAB ilmoitti äskettäin investoivansa kaivostoiminnan kehittämiseen 30–40 miljardia euroa vuoteen 2040 mennessä. On pelättävissä kansainvälisten kaivosjättienkin mielenkiinnon suuntautuvan esimerkiksi Ruotsiin Suomen sijasta, varsinkin kun kaikki merkit viittaavat siihen, että valmisteilla olevan kaivoslain tarkistaminen nostaa kaivosten perustamiskynnystä Suomessa.

Tuulivoima kasvaa Suomessa nopeasti. Hankkeita on eri vaiheessa valmistelussa kymmenien tuhansien megawattien edestä. Erityisesti Merenkurkun ja Perämeren alueen kunnat ovat hoksanneet tuulivoiman luomat mahdollisuudet. Tuulivoimaa onkin hyvä keskittää alueellisesti sinne, missä olosuhteet ovat hyvät. Lapissa olisi kuitenkin Meri-Lappia laajemmalla alueella hyvät edellytykset tuulivoiman tuotannolle.

Puhuin tästä asiasta muun muassa Itä-Lapin kuntien kehittämisseminaarissa syksyllä 2019. Käsinkosketeltavaa innostusta asiaan ei ilmennyt. Itä-Lapin lisäksi tilaa ja hyviä paikkoja olisi Rovaniemi–Sodankylä–Kittilä-kantaverkkolenkin ympärillä. Keskustelin asiasta tuulivoiman kehitystilanteen tuntevan asiantuntijan kanssa, joka totesi hankkeita olevan nyt niin paljon, ettei Suomen tuulivoimatuotanto sinänsä tarvitse Lappia. Hän kuitenkin kysyi, tarvitsisiko Lappi tuulivoimatuotantoa.

Vuonna 2020 Simon kunnassa oli 37 tuulivoimalaa, ja vuoden 2021 aikana niitä valmistuu 27 lisää. Vuonna 2019 kunta sai voimaloista kiinteistöveroä 890 000 euroa, joka vastaa 1,9 kunnallisveroprosenttia. Vuonna 2025 kunnassa arvioidaan toimivan 91 tuulivoimalaa. Kunnanjohtaja Vivi Marttilan mukaan tuulivoima nähdään valtuustossa erittäin myönteisenä asiana, jota halutaan edistää. Kiinteistöveron lisäksi taloudellista merkitystä on myös rakentamisaikaisella vilkkauella ja työmahdollisuuksilla.

On myös paikkoja, joihin tuulivoima ei sovi maisemallista tai muista syistä. Oikeastaan on hyvä, että tutkaverkoston toiminnan turvaamiseksi Suomenlahden tiheästi asutulle rannikolle ei tule tuulivoimakeskittymää. Samaten Järvi-Suomen keskeisten maisemien säilyttäminen on tärkeää. Olavinlinna

tai Punkaharju ja tuulivoimala eivät näyttäisi hyvältä samassa kuvassa. Itä-Suomestakin löytyy sopivia alueita.

Teesit:

Kuntien kannattaa suhtautua ennakkoluulottomasti kehittämishankkeisiin silloinkin, kun niihin liittyy luonnonmukaisen ympäristön muutospainetta.

Etukäteen tutkimatta ei kannata torjua merkittäviä kehityshankkeita.

Korkeimmasta mahdollisesta ympäristö- ja turvallisuusnormitasosta täytyy tietysti pitää kiinni.

Lisääarvoa urheilusta ja kulttuurista

(Olavi Ala-Nissilä)

2000-luvun alkupuolella Hullin kaupunki äänestettiin Englannin kurjimmaksi paikaksi asua. Tästä Hullin kaupungin asukkaat kuitenkin sisuuntuivat ja päättivät ottaa kohtalonsa omiin käsiinsä. Rahoitusta alettiin etsiä eri lähteistä, ja kaupunki panosti voimakkaasti kulttuuri-tapahtumiin. Samalla laitettiin rempallaan olevat paikat kuntoon.

Kymmenen vuotta riitti laivan kääntämiseen. Vuonna 2017 Hull valittiin vuoden kulttuurikaupungiksi Englannissa.

Hull saa kiittää paljosta projektin johtoon palkattua Martin Greeniä, joka vastasi muun muassa Lontoon vuoden 2012 olympialaisten avajais- ja loppuseremonioista. Kulttuuri tekee kaupungista mukavan paikan asua. Se puolestaan houkuttelee koulutettujakin osaajia, ja jos osaajia löytyy, saapuvat paikalle sijoittajat.

Kymmenen vuoden aikana kaupunkilaisten itsetunto nousi aivan eri tasolle. Positiivinen vire innoitti 3 000 hullilaista ryhtymään vapaaehtoisiksi kaupunkioppaiksi. Näin he toivat oman panoksensa kaupungin kehittämiseen.

Edellä oleva tarina tuli mieleeni, kun seurasin jääkiekon Suomen mestaruuden merkitystä Raumalle. Koko kaupunki eli mukana. Kaikille se oli suuri juttu, ja se sitoutti eri toimijat.

Mikkelin kaupunginjohtaja Timo Halonen on kirjoittanut aiheesta ”Maineella menestykseen – mainetyö kaupunkiseudun kehittämisen välineenä”. Halonen käsittelee sote- ja maakuntauudistuksen mukanaan tuomia haasteita ja toteaa, että suomalainen kunnallishallinto on merkittävässä taitekohdassa. Rooli ja perustehtävät ovat olennaisesti muuttumassa.

Jatkossa julkisen hallinnon tulisi erityisesti huomioida yhteisöllisyys ja elinvoiman edistäminen. Yhteisöllisyys muodostuu vahvan alueellisen identiteetin kautta. Yhteisöllisyys ei rakennu esimerkiksi hyvillä hyvinvointipalveluilla, vaan kumppanuudella ja avoimuudella.

Elinvoimaisen kunnan keskeisiä lähtökohtia ovat vahva itsetuottamus, omanarvontunto ja samaistuminen, jotka perustuvat laajaan kuntalaisosallistumiseen ja avoimeen työtapaan. Edellä mainittujen kokoisissa suomalaisissa kaupungeissa urheiluorganisaatioilla on merkittävä vaikutus paikkakunnan yhteisöllisyyden muodostumiseen ja viihtyvyyteen.

Maine syntyy kunnan todellisesta toiminnasta sekä sitä välittävien kokemusten ja sitä koskevien mielikuvien vuorovaikutuksesta. Maineen syntyyn vaikuttavat silminnäkijöiden kertomukset kunnista ja niiden toimintatavoista. Silminnäki-
jöitä ovat työntekijät ja kuntalaiset.

Kulttuurista ja urheilusta on hyviä esimerkkejä, miten ne tuovat lisäarvoa alueelle. Savonlinna on seutukaupunki, joka on hakenut ja saanut elinvoimaa oopperajuhlilla. Kuhmo on myös hyvä esimerkki. Porin Jazz on Porille megaluokan juttu. Teatteritoiminta eri tasoilla tuo paikkakunnille elämän sisältöä moninaisesti.

Kaustisille musiikkijuhlat ovat olleet merkittävä juttu. Muutamien tuhannen asukkaan lähes ennen tuntemattomassa kunnassa on yhden heinäkuisen viikon liikevaihto merkinnyt kolmattatoista kuukautta paikkakunnan liikevaihtoon. Nykyisin dynaamiset vaikutukset ovat vielä suuremmat.

Juhlien alkupamaus koettiin, kun Keski-Pohjanmaan maakuntaan lähdettiin hakemaan vetovoimatekijöitä. Koska Kaustisella oli vahva oma soittotraditio, päätettiin järjestää nelipäiväiset juhlat, jotka ovat laajenneet viikonkin mittaisiksi.

Aluksi arvioitiin, että soittajia tulisi ehkä sata, mutta heitä tulikin yli tuhat, mikä kertoo asian henkisestä tilauksesta. Väkeä odotettiin saapuvan noin 5 000 ihmistä, mutta osallistujamäärä olikin 20 000. Asiasta tuli tapaus, ja tapaus välittyi koko Suomeen Ylen myötä. Seuraavat vuodet oli sillä varmistettu.

Jo alkuvuosista lähtien ympäri Suomea syntyi ”pikku-Kaustisia”, paikallisia musiikkitapahtumia. Niitä ei ehkä olisi keksitty ilman Kaustisen kannustavaa esimerkkiä. Nykyisin on upeita vastaavia tapahtumia, esimerkiksi Haapavesi Folk ja Rääkkylän Kihaus.

Kaustisilla on järjestetty valtakunnallista toimintaa, ja ympärivuotisia työpaikkojakin on syntynyt muun muassa Kansanmusiikki-instituuttiin, Ala-Könni-opistoon ja Kaustisen musiikkilukioon.

Kaustislaiset ymmärtävät arvon, mutta Kaustisilla on myös ihmisiä, jotka eivät ymmärrä sitä. He ovat jo 15 vuoden ajan tehtaalleet valituksia muutoseikoista ja kunnan kriisitakauksista. Tämä on kehittämisen haaste liian usein, ja siitä pitää löytää tie ulos.

Tapahtumien järjestäminen vaatii yhteisöllisyyttä. Oripään kunnassa järjestettävä OKRA-maatalousnäyttely on 80 000 kävijällään ällistytävä näyte toiminnasta ja verkottumisesta pieneltä kunnalta ja sen Lions Clubilta.

Olin yksitoista vuotta lentopallon mestaruusliigan puheenjohtajana. Liiga kattoi silloin ja kattaa edelleen koko maan. Jo silloin lentopallon liigatoiminta oli hiipunut pääkaupunkiseudulta. Vielä suurempi muutos oli tapahtunut koripallossa. Ylimmän sarjatason joukkueista oli ollut yli puolet pääkaupunkiseudulta. Eräänä vuonna ei enää kummastakaan lajista ollut joukkuetta liigassa. Nytkin pääkaupunkiseudulta on vain yksi miesten lento- ja koripallon joukkue liigassa. Koripallon nuorisotoiminnasta on pääkaupunkiseudulla ollut yli puolet, mutta liigatoiminta ei pelitä.

Suurissa kaupungeissa on vaikea luoda urheilua tukevaa yhteisöllisyyttä. Pörssiyhtiöt ovat huonoja tukemaan urheilua, mutta perheyhtiöt voivat sitoutua.

Tänä vuonna naisten lentopallon mestaruus ja miesten koripallon molemmat mestaruudet menivät seutukaupunki Saloon, lentopallon miesten mestaruus seutukaupunki Sastamalaan ja jääkiekkomestaruus seutukaupunki Raumalle. Loimaalta on ensi vuonna joukkue niin lentopallon, koripallon kuin futsalin mestaruusliigassa. Vimpelin pesäpallossa elää koko paikkakunta. Kouvolasta on ollut mukana monessa liigassa joukkue, ja kaupunki on ymmärtänyt niiden arvon.

Kahdeksallatuhannella suomalaisella urheiluseuralla on valtava määrä osaamista. Tuo osaaminen ja halukkuus eivät välttämättä rajoitu urheilutulosten parantamiseen. Urheiluseuroissa on jäseninä eri alojen ammattilaisia, jotka ovat usein valmiita tuomaan vapaaehtoispanoksensa kaupungin kehittämiseen urheiluseuran nimissä, koska niihin on vahva tunneside. Urheiluseurojen kautta voidaan saada monesti läpi sellaisiakin asioita, jotka ovat muuten poliittisesti mahdottomia.

Kunnan liikuntatoimen järjestämiseen on Suomesta ainakin kaksi normaalista poikkeavaa järjestelyä Lohjalla ja Somerolla. Lohjalla koko liikuntatoimi on yhtiöitetty. Lohjan liikuntakeskus Oy on hoitanut kaikkia kunnan liikuntatoimen toimintamuotoja jo 90-luvun alusta asti. Lähtökohtana järjestelylle on ollut se, että aiemmin liikuntatoimen päätöksiä hoidettiin kuudessa eri hallintokunnassa.

Nykyään yhä useammat yritykset haluavat tuoda esiin liiketoimintansa yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. Lisäarvoa pyritään rakentamaan yhteisöllisyyttä kasvattamalla. Urheiluseurat voisivat olla yrityksille hyviä kumppaneita, sillä ne tarjoavat harrastusmahdollisuuksia ja vahvistavat samalla paikallisyhteisöjen yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Mitä paremmin yritysten ja urheiluorganisaatioiden arvot kohtaavat, sitä vaikuttavampaa yhteistyö voikin molemmille osapuolille olla. Tärkeää myös on, että urheiluorganisaatioissa ymmärrettäisiin syvemmin urheilun yhteiskunnallinen merkitys. Esimerkiksi Briteissä urheiluseuroilla on runsaasti myös

yhteiskunnallista toimintaa, ja tällaisen yhteiskunnallisen toiminnan kautta seura muuttuu merkitykselliseksi myös sellaisille ihmisille, jotka eivät lajista itsessään ole kiinnostuneita.

Kuntien tuki liikunnalle on Suomessa edelleen suhteellisen vähäistä. Isompi tuki olisi perusteltu. Suomalaisten urheiluseurojen näkökulmasta on hyvä huomata, että niillä on hyviä mahdollisuuksia rahoittaa toimintaansa monenlaisilla uusilla keinoilla. Esimerkiksi urheilutapahtuma toimii sujuvasti alustana, jossa yritysten on mahdollista löytää toisensa ja jossa yritys ja kuluttaja kohtaavat molempia innostavan lajin äärellä.

Suomalaiset kunnat ovat ottaneet kulttuurin sen eri muodoissaan vahvuudekseen, mutta hyödynnettäviä mahdollisuuksia on paljon enemmän. Hullin, Kaustisen ja monen seutu-kaupungin esimerkit olkoot innoittajina!

Teesit:

Kuntien on tärkeää toiminnassaan hyödyntää kulttuurin ja urheilun tuomaa lisäarvoa.

Paikallisuus ja yhteisöllisyys ovat väkeviä voimia aluekehittämisessä.

Alueiden ja kuntien pitää löytää oma profiili ja yhteistyömalli liikunnassa ja kulttuurissa.

Konkretiaa ja paikallista johtajuutta

(Olavi Ala-Nissilä ja Esa Härmälä)

Tampereen yliopistossa on tehty hyvää tutkimustyötä aluetieteen hyväksi.

Aluetieteen professori Markku Sotarauta kuuluttaa johtajuutta ja elinvoimakeskusteluun konkretiaa.

– Kevään 2021 kuntavaaleissa valittavien luottamushenkilöiden tulisi löytää alueen tulevaisuutta parhaiten palvelevat ratkaisut yhteistyössä valtion, korkeakoulujen ja elinkeinoelämän kanssa. Kuntavaalien yhteydessä pitäisi keskustella sekä kansallisesti että paikallisesti asioista, jotka pitkällä aikavälillä määrittävät erilaisten alueiden menestyksen. Viimeistään nyt pitäisi saada konkreettinen sisältö yleiselle elinvoimapuheelle, sanoo Sotarauta.

Ruotsalais-suomalais-norjalainen tutkimusryhmä on tutkinut, miksi jotkin seutukunnat kehittyvät selkeästi muita paremmin toisten menestyessä huomattavasti suhteellisen samantyyppisistä rakenteista huolimatta. Tulokset osoittavat, että kaikille sopivia yhden koon kehittämisstrategioita ei ole tarjolla. Seutukunnat ovat hyvin erilaisia, ja niitä pitäisi kehittää niiden omista tarpeista ja lähtökohdista käsin.

Paikallinen johtajuus, alueen ulkopuolelta ideoita haaru-koivat etsintäverkostot ja menneeseen lukkiuttavien voimien purkaminen korostuvat niissä seutukunnissa, jotka ovat selvinneet murroksessa odotettua paremmin. Johtajuudella on suuri merkitys siinä, että uskalletaan kokeilla uutta, altistua ulkoisille vaikutteille ja koota kompetenssit yhteen organisaatio-rajasta riippumatta.

Tutkija Heli Kurikka viittaa Pietarsaareen.

– Pietarsaareissa yritykset ovat ottaneet vahvan roolin myös toimintaympäristön kehittämisessä, ne eivät keskity vain itseensä. Kehittämistyössä johtajuus on jaettava, ja ajatuksena on koko ajan etsiä uusia mahdollisuuksia liite bättre.

Tutkimuksessa tarkempaan tarkasteluun valitut neljä seutukuntaa – Itä-Lappi, Salo, Pietarsaari ja Varkaus – osoittavat, että yrityksillä on aivan keskeinen asema siinä, miksi jotkin seutukunnat pärjäävät ja toiset eivät. Lisäksi tulokset osoittavat seutukunnan teollisen perimän olevan vahvasti läsnä tulevaisuuden rakentamisessa.

– Varkauden seutukunnassa Ahlströmin luoma perusta on kääntynyt kansainvälisten yritysten voimavaraksi, Salo nousi ja vajosi Nokian mukana ja etsii nyt uutta nousua. Itä-Lappi etsii reittejä tulevaan kaikkien merkittävien teollisuuslaitosten suljettua tehtänsä 2000-luvulla. Kaikissa tapauksissa historia heijastuu ajattelussa ja toiminnoissa, niin hyvässä kuin pahassakin, sanoo Heli Kurikka.

Tutkimustyössä nähdään, että historia voi olla painolasti, josta pitää irrottautua.

– Salo on jännittävä esimerkki siitä, miten ajattelu- ja toimintatavat alkavat muuttua, kun Nokian kaltainen suuri yritys verkostoineen ei enää hallitsekaan ajattelua. On mielenkiintoista nähdä, miten uuden ajattelun ytimeen nostettu IoT Campus vaikuttaa Salon kehitykseen, sanoo Salon kehityskaareen paneutunut tutkija Sami Söpanen.

Uudessa tilanteessa korostuu kaupunkien ja kuntien virkamiesjohdon pätevyys ja menestymisen nälkä. Kaupunginjohtajan pitää edelleenkin olla hyvä hallintohenkilö, mutta myös innostava ja suuntaa antava visionäärinen johtaja. Sote-

uudistuksen myötä hänen kapasiteettiaan vapautuu kehittämistoimintoihin.

Niissä kaupungeissa, joissa on käytössä pormestarimalli, on ilmeisesti aistittu muuttuva tilanne ja haetaan kunnallisjohtamiseen uutta otetta. Suomessa käytössä olevassa mallissa on kuitenkin paha valuvika. Pormestari ei tosiasiaassa ole sen paremmin vaaleilla valittu kuin valtuuston vapaasta tahdosta palkattukaan. Suomen mallihan perustuu siihen, että puolueet ilmoittavat ennen kuntavaaleja, kuka ehdokkaista on heidän pormestariehdokkaansa vaalien jälkeen. Puolueet ovat keskenään sopineet, että suurimman puolueen osoittama ehdokas valitaan pormestariksi. Malli ei kunnioita sen paremmin kuntalaisia äänestäjinä kuin valtuustoja päättäjinäkään.

Osoitus uuden tilanteen hoksaamisesta on myös se, että valtuustot ovat monessa tapauksessa valinneet kaupungin- tai kunnanjohtajan ilman puoluepoliittisia rajoitteita: demareita maalaiskuntiin ja keskustalaisia kokoomus- ja demarivetoisiin seutukaupunkeihin. On haluttu paras käytettävissä oleva henkilö. On tiedostettu, että kuntajohtaja on alueensa tärkein markkinoija. Molemmat meistä kirjoittajista on ollut tai on edelleen yritysten hallitustehtävissä. Aina kun arvioidaan jottain yrityksen sijoitus- tai laajennussuunnitelmaa, keskustellaan kunnan asenteesta hankkeeseen ja kunnan johdon pätevydestä.

Johtajuus on virkamiesjohdon tehtävä, mutta se on myös luottamushenkilöiden vastuulla. Ensimmäinen asia on aikaan saada yleinen kehittämisen henki. Muutama jarruna oleva henkilö voi jarruttaa kehitystä ja latistaa koko kehittämissengen. Pitää nähdä, että kunnankaan peruspalvelujen tulevaisuus ei ole valtiolta saatavan rahoituksen eikä poliittisten päätösten varassa, vaan elinvoiman varassa. Kehitys on yrityjyysvetoista yhteistyötä.

Kaupunginjohtajan ja kunnanhallituksen puheenjohtajan tittelissä on sana johtaja. Johtajuutta vaaditaan ja kehitykseen tulee heittäytyä.

Teesit:

Kunnanpäättäjien on yhdessä virkamiesjohdon kanssa tiedostettava kehittämistyön kasvava merkitys.

Kehitys on yhä enemmän yrittäjyysvetoista.

Elinvoimapolitiikkaan on saatava konkretiaa, jota määrätietoisesti toteutetaan.

Menneisyyteen lukkiutumisesta on päästävä eroon.

Sietokyky seutukaupunkien ja maaseudun vahvuutena

(Olavi Ala-Nissilä)

Kunnissa pitää kuntalainkin mukaan arvioida riskejä. Sitä on saatettu pitää muodollisuutena, mutta nyt on tosi kyseessä.

Viimeisen vuoden aikana on nähty, että maailmanlaajuisten riskien toteutuminen tulee yhä enemmän ihmisten, yritysten ja kuntien arkeen. Riskit näkyvät myös kuntajohtajan ja aluekehittäjän pöydällä.

Globaali ja muuntautuva virustauti covid-19 on levinnyt kaikkialle ja riski sairastumiseen sen mukana. Osa ihmisistäkin huomasi olevansa uudessa ryhmässä: riskiryhmässä.

Finanssikriisi, kyberuhat, terrorismi, sisällissodat, globaalit muuttoliikkeet, eriarvoisuuden ja mielenterveysongelmien kasvu, populistien ja itsevaltioiden valtaannousu, luonnon ääri-ilmiöt ja pandemiat ovat todellisia riskejä nyt. Monet ihmiset ovat ymmällään. Maailma on muuttunut ennakoimattommaksi.

Globaalivaikutteisia riskejä on useita kymmeniä. Haastavimpia ovat ennakoimattomat ja huonosti tunnetut ja tunte-

mattomat riskit. Globaaleille riskeille on tyypillistä, että niiden seuraukset voivat olla rajattomia.

Tartuntatautien riski on aina ollut, mutta se lähes unohtui. Suomen kansallisessa riskiarviossa on hahmoteltu yhteensä 21 riskiskenaariota. Riskisuunnitelmassa on pyritty löytämään riskejä, joilla on laajaa kansallista merkitystä, ja arvioimaan niiden vaikutuksia yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin. Informaatiovaikuttaminen, terroristinen isku ja ilmastonmuutoksesta aiheutuvat häiriöt nostetaan erityisesti esiin. Tartuntatautien riskien laajuutta ei riskiarvio aivan vielä tavoita.

Globaaleihin kriiseihin on keskeinen syy globalisaatio itse. Tartuntatauti tarttuu, kun ihmisiä on paljon yhdessä ja kun rajat ovat auki. Luonnon ääri-ilmiöt aiheuttavat suurimpia ongelmia isoissa asutuskeskuksissa. Samoin kyberuhat ovat suurimmat, kun toimintoja on paljon. Myös terrorismin uhkaa on ollut eniten suurissa keskuksissa.

Seuduilla ja seutukaupungeissa asuminen on väljempää, joten tartuntataudin tarttuminen on vähäisempää ja sen jäljittäminen helpompaa. Omassa asuinkunnassani on ollut useita tartuntoja, mutta ketjut on saatu hyvin jäljitettyä. Samoin maaseutuoloissa on luonnon muutoksiin sopeutuminen helpompaa. Helteellä ikäihmisten on tukalaa asua isoissa kerrostaloissa, mutta maaseutumaisissa olosuhteissa he pärjäävät hyvin. Ilmalämpöpumppu hoitaa kaiken.

Toteutuneiden riskien sietokyky ja sopeutumiskyky eli resilienssi voi olla seuduilla parempi. Yrityksillekin voi olla edullista hajauttaa riskejä. Nyt digitalisaatio mahdollistaa toiminnan hajauttamisen ja riskien pienentämisen.

Riskeihin pitää varautua. Siihen auttaa vahva tase, toiminnan ketteryys ja juuri resilienssi eli sietokyky.

Varautumisessa yhteiskunnan kannalta kyse on huoltovarmuudesta. Se on perinteisesti merkinnyt materiaalien saannin varmistamista. Varastoimalla yhteiskunnan toiminnalle välttämättömiä tuotteita ja materiaaleja varaudutaan turvaamaan väestön toimeentulo ja talouselämän toiminta vakavan kriisitilanteen tai saantihäiriön varalta.

Vain osa varautumisesta voidaan hoitaa varastoinnin keinoin. Osalta yrityksistä edellytetään valmiussuunnittelua vakavimpien kriisien varalle. Vakavimpiin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varaudutaan kuitenkin kansallisin toimenpitein.

Varautuminen nyt on erilaista kuin ennen, mutta menneestä kannattaa oppia. Vanha kansa sanoi, että vara on viisautta. Niin se olikin monessa suhteessa.

Itsenäisen Suomen omavaraisuuspyrkimysten ja huoltovarmuustyön juuret ovat viljapulassa, joka maassa vallitsi Suomen itsenäistyessä. Suomi oli 1800-luvun jälkipuoliskolla tullut riippuvaiseksi tuontiviljasta, kun maatalous oli alkanut kaupallistua ja maataloustuotannossa painopiste oli siirtynyt viljan viljelystä lypsykarjatalouteen.

Nopeassa globaalissa muutoksessa riskeihin varautuminen on entistä tärkeämpää. On varauduttava ajoissa ja reagoitava entistä nopeammin. Maaseutu on keskeinen osa varautumista globaaleihin kriiseihin.

Riskiin sisältyy myös toinen puoli, eli se voi olla myös mahdollisuus. Tämäkin voi toteutua hyvin seuduilla. Maailmalla satsataan niin uusiutuvaan energiaan kuin ympäristörakentamiseenkin. Bio- ja kiertotalous ja digitalisaatio ovat mahdollisuuksia paitsi Suomelle myös erityisesti seuduille ja seutu-kaupungeille.

Koronapandemia on tuonut monia ongelmia. Nuorten ja lasten paineista, stressistä ja syrjäytymisestä on laaja huoli. Palvelualan yrityksillä voi koko kysynnän loppuminen olla kohtalokasta. Tarvitaan etukäteen suunnitelma, miten riskejä hallitaan ja miten niitä siedetään.

Erityinen resilienssisuunnitelma pitää jatkossa kuulua jokaisen kunnan strategiaan. Sen laatimisessa kannattaa hyödyntää asiantuntijoita, mutta kunnan johdon tulee sisäistää suunnitelman merkitys.

Teesit:

Globaalit riskit tulevat yhä enemmän ihmisten ja alueiden arkeen. Riskiensietokyky ja riskienhallinta voivat olla seutukaupungin ja maaseudun voimavara globaalien riskien lisääntyessä.

Seutukaupunkien ja kuntien pitää laatia oma riskien hallintaan, niihin varautumiseen ja sietämiseen vahvistava resilienssisuunnitelma osana kuntastrategiaa.

Suomi menestyy osallistavana verkostona

(Olavi Ala-Nissilä ja Esa Härmälä)

Suomen yhteiskunnallisessa keskustelussa korostetaan tasa-arvoa. Eniten pinnalla on sukupuolten välinen tasa-arvo, jossa viime vuosien voimakkaasta etenemisestä huolimatta riittää vielä tekemistä. Tasa-arvokeskustelussa näkyvät myös vähemmistöjen oikeudet. Moni korostaa taloudellista tasa-arvoa huolimatta siitä, että tuloerot ovat Suomessa kansainvälisten vertailujen perusteella pienet eivätkä ne näytä pitkään aikaan ainakaan kasvaneen.

On outoa, että alueellisen tasa-arvon korostajat eivät saa kunnolla tilaa tässä keskustelussa. Usein heidät leimataan vanhan maailman puolustajiksi. Nykyaikaista näyttäisi olevan alueellisten erojen kasvun väistämättömyyden toteaminen ilman, että siitä on edes pahoillaan.

Alueellisen eriarvoisuuden kasvu on tällä hetkellä suurin pohjoismaista hyvinvointiyhteiskuntaa uhkaava asia. Voiko esimerkiksi taloudellista tasa-arvoa olla ylipäänsä olemassa, jos alueiden kehityserot ovat hyvin suuret ja kasvavat? Onko se tasa-arvoista, että nykyaikaisen pienessä kaupungissa sijaitsevan omakotitalon tai huoneiston arvo vääjäämättä putoaa,

kun samaan aikaan toisella alueella vastaavan omaisuuden arvo kohooa kohisten? Riittääkö se sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiseen, että paikkakunnalle jäävät pojat ovat keskenään tasa-arvoisia tyttöjen lähdettyä muualle?

Ihminen voi epätasa-arvoisessa aluekehityksessä jäädä useaan loukkuun samanaikaisesti. Yhteiskunta ei tietenkään voi kaikkia näitä ongelmia ratkaista, mutta se ei saa olla välinpitämätön niiden edessä ja sen tulee toimia tasaisemman kehityksen puolesta.

Kansa tukee tasapainoista aluekehitystä. Taloustutkimus Oy selvitti, pitääkö yhteiskunnan tukea sitä, että koko Suomi pysyy asuttuna. Tulokset olivat varsin selvät: neljä viidestä on sitä mieltä, että valtion pitää turvata palvelut koko Suomen asuttuna pitämiseksi.

Mistä sitten kiikastaa? Yksi vastaus on tietysti yleismaailmallinen kaupungistuminen, joka ainakin tähän asti on ollut megatrendi. Yli puolet maapallon väestöstä asuu kaupungeissa. Tämän toteaminen kuitenkin hämää Suomessa, koska se johtaa ajattelemaan, että kaikki kaupungit Suomessakin voisivat hyvin ja niiden tulevaisuus olisi turvattu. Näin ei ole. Kasvun tulisi Suomessa jakaantua pääkaupunkiseutua ja jopa yliopistokaupunkeja laajemmalle. Koronakriisi on kenties avannut tässä uuden aikakauden.

Tasapainoisempaan alueelliseen kehitykseen voidaan Suomessa päästä ymmärtämällä, että alueellisten resurssien parempi käyttö lisää hyvinvointia koko Suomessa. Luonnonvarat, joihin hyvinvointimme suurelta osin perustuu, sijaitsevat eri puolilla maata. Niin yritysten kustannukset kuin tavallisten ihmisten elämäkin on maan eri alueilla suurempia kaupunkeja ja erityisesti pääkaupunkiseutua alhaisemmat. Työntekijät ovat osaavia ja sitoutuneita. Tasapainoisempaan aluekehitykseen panostaminen lisää suomalaisten hyvinvointia ja kilpailukykyä eikä heikennä sitä.

Kysymys on myös kulttuurista ja asenteista. Suomi on syntynyt heimoista, jotka asuttuivat alueet, joita kutsutaan historiallisiksi maakunniksi. Maakunnat syntyivät järkevän ja tarkoituksenmukaisen alueellisen jaottelun ja yhteistoiminnan

tuloksena. Yleensä maakuntien rajat ovat vedenjakajilla, mikä niin liikkumista kuin reviirin merkitsemistäkin ajatellen on varsin kätevää.

Euroopassa maakunnilla on yleensä selvästi Suomea vahvempi hallinto. Maakuntahallinto on osa kansanvaltaista eurooppalaista järjestelmää. Tässä asiassa suomalaiset ovat muuta Eurooppaa jäljessä. Jopa maakunta-sanasta on tullut kiistanalainen. Kaikki eivät halua sitä käyttä, mikä osoittaa puutteellista ymmärrystä sekä historiasta että nykyisyydestä.

Maakuntien lukumäärällä pallorellaan vapaasti: kuka haluaa 18, kuka 12 ja joku olisi valmis tyytymään viiteen. Ero on suuri verrattuna vaikkapa Itävaltaan. Suomen läänituudistusta tehtäessä yli 20 vuotta sitten Itävallan suurlähettiläs kauhisteli asiaa Esa Härmälälle. Hän sanoi, että Itävallassa maakunnat (länder) ovat Itävaltaa vanhempia. Ne ovat perustaneet Itävallan ja antaneet Wieniin tietyt oikeudet. Jos Wien ei käyttäydy kunnolla, maakunnat ottavat nuo oikeudet takaisin itselleen. Eipä voisi ero Suomeen verrattuna olla suurempi!

Suomi on erikoinen maa myös siinä, ettei täällä oikein saa puhua murrettaan vapaasti. Ollakseen uskottava täytyy puhua jonkinlaista yleiskieltä. Tämä kuvaa pääkaupunkiseudun kulttuurihegemoniaa. Siellä määritellään hyväksyttävä yleiskieli. Ero on suuri muihinkin Pohjoismaihin verrattuna. Skånskaa kuulee paljon TV:ssä ja radioissa, Norjan eri murteista puhumattakaan.

Suomen eri alueiden voimavarat voidaan saada nykyistä parempaan käyttöön antamalla ihmisille tulevaisuudennäkymä alueellaan. Puhutaan osallistavasta kasvusta. Ketään ei saa lähtökohtaisesti jättää ulkopuolelle. Suomi on pääkaupunkiseudun, maakuntien ja maakuntakeskusten lisäksi seutu-kaupunkien ja maaseudun verkosto.

Maakunnat pitää osallistaa valtakunnan kehityssuunnitelmiin, seutukunnat ja kunnat maakunnan ja ihmiset näihin kaikkiin. Päätöksentekijöiden pitää esittää yksinkertainen kysymys: mitä itse kukin voi tehdä hyvinvoinnin lisäämiseksi ja

paremman tulevaisuuden puolesta. Sitten pitäisi olla kykyä kuunnella vastaukset ja halua toimia niiden suuntaisesti.

Menestyvä Suomi hyödyntää yliopistokaupunkien osaamisen, seutukaupunkien edullisen kustannustason ja asumisen sekä maaseudun uusiutuvat luonnonvarat.

Ilman vahvaa verkottumista koko Suomeen ja myös seutukaupunkeihin ja maaseudulle Suomen monet mahdollisuudet voivat jäädä hyödyntämättä.

Hyvä elämä entistä useammalle ja asennevammat korjaukseen

(Esa Härmälä ja Olavi Ala-Nissilä)

Kirjan johdannossa toteamme, että lähtökohtamme on vakaumuksellinen ja näkemyksellinen. Pienet ja keski-suuret kaupungit ja vahvat maalaiskunnat edustavat mielestämme sitä parasta ja tyyppillisintä Suomea, eikä se saa kuihtua.

Olemme tarkastelleet ennen muuta siitä, mitä kaupungit ja kunnat itse voivat tehdä paremman kehityksen aikaansaamiseksi. Paljon kuitenkin riippuu siitä, miten muu yhteiskunta ja Suomi haluaa näiden alueiden voimavarat nykyistä parempaan käyttöön.

Häkellyttävän usein maallemuuttajana mediassa esitellään henkilö tai pariskunta, joka on hankkinut huonokuntoisen ja vailla mukavuuksia olevan talon jostain todella syrjäisestä paikasta. Uusi elämä alkaa siitä, että hankitaan puolisen tusinaa kanaa pihalle ja siirrytään omavaraistalouteen.

Toivotamme kaikkea hyvää näille rohkeille ihmisille. He eivät kuitenkaan edusta tyyppisiä pienempään kaupunkiin tai

maaseudulle muuttajia. Tyypillinen muuttaja muuttaa tilavaan hyväkuntoiseen omakotitaloon vaikkapa Kajaaniin, Loimaalle tai Lohjalle. Hän on useimmiten korkean ammattitaidon hankkinut henkilö, joka työllistyy suurella todennäköisyydellä Suomen hyvinvoinnin perustaa luovaan vientiyritykseen tai ainakin sitä palveleviin toimintoihin yksityisellä tai julkisella sektorilla.

Tällainen muuttaja ottaa askeleen elämässään eteenpäin ja suuntaa tulevaisuuteen – ei menneisyyteen. Hän on tehnyt kokonaisharkinnan, ja vaakakupissa on painanut hyvän kohtuuhintaisen asumisen ja työpaikan lisäksi hyvä ympäristö, turvallinen yhteisö ja perheellisillä hyvät koulut ja lasten harrastusmahdollisuudet. Hän on esimerkiksi laskenut ajallisen ja rahallisen hyödyn siitä, että lapset menevät harrastuksiinsa kävellen tai pyörällä jatkuvan eri puolille kaupunkia suuntautuvan roudauksen sijaan. Toivomme, että tiedotusvälineet entistä useammin esittelisivät tällaisen muuttajan ja hänen valintansa perusteet.

Viittaamme tekstissä seutukaupunkien merkitykseen Suomen hyvinvoinnin perustana vientiteollisuuden kannalta. On kaikkien suomalaisten hyvinvoinnista pois, jos pienemmillä paikkakunnilla toimivat vientiyritykset törmäävät pahenevaan työvoimapulaan. On väärin sanoa, etteivät suomalaiset ole tottuneet liikkumaan työn perässä. Sadattuhannet ovat esimerkiksi 1900-luvulla muuttaneet niin Amerikkaan, Ruotsiin kuin ennen muuta suomalaisiin kaupunkeihin.

Nyt voidaan perustellusti sanoa, että hyvinvoinnin kehittäminen edellyttää vähän erilaista muuttoliikettä – työn ja hyvän elämän perässä lähtemistä muualle Suomeen. Tätä ajatusmallin muutosta tulisi tukea yleinen asenneilmasto, josta suuren vastuun kantavat tiedotusvälineet, kulttuuriväki, poliitikot ja somevaikuttajat.

Olemme keskittyneet paikkakuntien mahdollisuuksiin omin toimin lisätä elinvoimaansa ja houkuttelevuuttaan. Tätä tukevaa kansallista ja eurooppalaista politiikkaa tarvitaan myös. EU:n tasolla tasaisen aluepoliittisen kehityksen tarve ja

rooli on tunnustettu paremmin kuin viime vuosikymmenten Suomessa.

Kansallista politiikkaa tulee muuttaa tätä tukevaksi. Ehkä pääsemme liikkeelle (taas) matkimalla Ruotsia. Pohjois-Ruotsiin on lähivuosikymmeninä tulossa satojen miljardien investoinnit ennen muuta kaivoksiin, terästeollisuuteen ja energia-tuotantoon ja -teollisuuteen.

Vastaavia hankkeita on Suomessa ja varsin paljon Perämeren alueella. Niiden menestystä tulee valtion toimin tukea, jottei kävisi niin, että Pohjois-Ruotsi imaisee Pohjois-Suomen resurssit itselleen.

Polemia-sarjassa ovat ilmestyneet

- 1 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1992
- 2 Erkki Mennola
IDEA KUNNASTA (1992)
- 3 Terho Pursiainen
KRIISIAJAN ETIIKKA (1993)
- 4 Työryhmä Kyösti Urponen (pj.), Raija Julkunen,
Olli Kangas, Jorma Sipilä, Asko Suikkanen ja
Petri Kinnunen (siht.)
KASVUSTA VASTUUSEEN
– sosiaalipolitiikan tulevaisuus (1993)
- 5 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1993
- 6 Pekka Ojala–Aulis Pöyhönen
LÄHEISYYSPERIAATE – hallinnon uusjako (1994)
- 7 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1994
- 8 Jorma Hämäläinen–Veikko Teikari
HENKILÖSTÖPOLITIikka PAKKORATKAISUJEN
EDESSÄ (1995)
- 9 Terho Pursiainen
NOUSUKAUDEN ETIIKKA (1995)
- 10 Eero Ojanen
EIPÄJOKI
Fiktiivinen reportaasimatka mihin tahansa suomalaiseen
kuntaan (1995)
- 11 Heikki Koski
KANSALAINEN, KUNTA JA KANSALAISYHTEISKUNTA
(1995)
- 12 Seppo Niemelä
MUUTOSKIRJA
Rohkaisuksi murroksen maailmaan (1995)
- 13 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1995

- 14 Lauri Hautamäki
MAASEUTU ELÄÄ (1995)
- 15 Juha Kuisma–Heikki Haavisto
KAUPUNKI JA MAASEUTU
– avoliitto vai susipari (1995)
- 16 Olli Pusa
ELÄKEPOMMIN VARJOSSA (1996)
- 17 Satu Apo–Jari Ehrnrooth
MILLAISIA OLEMME?
Puheenvuoroja suomalaisista mentaliteeteista (1996)
- 18 Eira Korpinen
OPETTAJUUTTA ETSIMÄSSÄ (1996)
- 19 Erkki Pystynen
LIITTOKUNTA (1996)
- 20 Martti Sinisalmi
TYÖLLISTÄMISTÄ VAI PALVELUA? (1996)
- 21 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1996
- 22 Olli Mäenpää
KUNTIEN ITSEHALLINTO EU-SUOMESSA (1997)
- 23 Tuula-Liina Varis
KRISTALLIYÖ JOENSUUN KAUPUNGINTALON
TORNISSA (1997)
- 24 Terho Pursiainen
KUNNALLISTEN KÄYTÄNTÖJEN ETIIKKA
Yhteisöopin alkeet (1997)
- 25 Siv Sandberg–Krister Ståhlberg
KUNTALAISTEN KUNTA JA VALTIO (1997)
- 26 Pertti Hemánus
KUNNALLINEN TIEDOTTAMINEN JA
JASKA JOKUNEN
Tutkittua tietoa ja tutkimattomia tulkintoja (1997)
- 27 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1997
- 28 Esko Antola
UUSI EU? (1998)

- 29 Eero Ojanen
YHTEISKUNNAN ITSEPUOLUSTUS (1998)
- 30 Pertti Kettunen
ELINKEINOPOLITIIKAN TAITO (1998)
- 31 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 1998
- 32 Torsti Kivistö
JOUTILAISUUSYHTEISKUNTA (1998)
- 33 Erkki Mennola
IDEA MAAKUNNASTA (1999)
- 34 Jorma Hämäläinen
MINÄ KUNNANJOHTAJA (1999)
- 35 SINÄ KUNNANJOHTAJA (1999)
- 36 Juha Talvitie
KUNTA VAI MAAKUNTA?
Globalisaatio ja regionalismi (2000)
- 37 Juha Sihvola
YKSILÖNÄ YHTEISÖSSÄ
Näkökulmia paikallisuuteen, globalisaatioon ja
hyvään elämään (2000)
- 38 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2000
- 39 Seppo Niemelä
TULISIELU
Verkostoajan aluekehittäjä (2000)
- 40 Kauko Heuru
ITSEHALLINNON AIKA (2001)
- 41 Heikki Eskelinen
ALUEPOLITIIKKA RAUTAHÄKISSÄ (2001)
- 42 Matti Wiberg
PALUU POLITIIKKAAN (2001)
- 43 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2001
- 44 Ilkka Virtanen
YLIOPISTOJEN KOLMAS TEHTÄVÄ (2002)

- 45 Arvo Myllymäki
KUNTIEN KUJANJUOKSU (2002)
- 46 Risto Eräsaari
KUINKA TURVATON ON RIITTÄVÄN TURVALLINEN?
(2002)
- 47 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2002
- 48 Pentti Arajärvi
PAREMMINVOINTIYHTEISKUNTA (2003)
- 49 Eero Uusitalo
MAASEUTU KANSAN VAI HALLINNON KÄSISSÄ?
(2003)
- 50 Esko Juntunen
KUNNAN ELINKAARIHYPPY
– strateginen kehittäminen ja yhteistyö (2003)
- 51 Pekka Sauri
SUOMEN DEMOKRATISOIMINEN (2003)
- 52 Esko Aho
SATTUMA SUOSII VALMISTAUTUNUTTA (2003)
- 53 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2003
- 54 Seppo Rainisto
KUNNASTA BRÄNDI? (2004)
- 55 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2004
- 56 Markku Lehto
TAKAISIN TULEVAISUUTEEN
– valtion ja kuntien yhteinen taival (2005)
- 57 Tarmo Pukkila
IKÄVALLANKUMOUS (2005)
- 58 Matti Wiberg
VALTA KUNNASSA (2005)
- 59 Soili Keskinen
ALAISTAITO
Luottamus, sitoutuminen ja sopimus (2005)

- 60 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2005
- 61 Samuli Skurnik
OSUUSTOIMINNASTA OPPIA?
Kuntapalvelut uudessa talousmallissa (2006)
- 62 Markku Lehto
PELASTUSRENKAAN PAIKKAUS (2006)
- 63 Pasi Holm
VEROKIRJA (2006)
- 64 Matti Virén
KANSALAISEN KUNTAUUDISTUS (2006)
- 65 Markku Lehto
OI OMA KUNTANI (2006)
- 66 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2006
- 67 Peter Ekholm
POLEMIA – AJATUSPAJAKO? (2007)
- 68 Aatos Hallipelto
PARAS TUOTTAKOON!
Hyvinvointipalvelujen tulevat markkinat (2008)
- 69 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2008
- 70 KUNNON VALTUUTETUT?
Ilmapuntari 2008, osa 2
- 71 Sami Borg
HILJAA HYVÄ TULEE
Puheenvuoro äänestysprosentista ja vaaliaktiivoinnista
(2008)
- 72 Matti Wiberg
HALLITSEKO HALLITUS? (2009)
- 73 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2009
- 74 Jussi-Pekka Alanen
HELSINKI
Kansakunnan pääkaupunki –
ihmisten metropoli (2009)

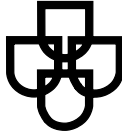

- 75 Laura Berg–Mari K. Niemi
KENEN KUNTAVAALIT? (2009)
- 76 Esa Halme–Lauri Kuukasjärvi
UUSI KUNTA VAI KUNTALIITOS –
KUNTALAISEN ITSEHALLINTO (2010)
- 77 Esko Kalevi Juntunen
SULJETUSTA AVOIMEEN –
TALOUDEN GLOBAALIMYRSKY (2010)
- 78 Anne Luomala – Tuomo Puumala
BUDJETTI – JULKINEN SALAISUUS VAI SALAINEN
JULKISUUS? (2010)
- 79 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2010–2011 (2011)
- 80 Terho Pursiainen
MIELEKÄS ELÄMÄ, MIELEKÄS YHTEISKUNTA (2011)
- 81 Antti Mykkänen (toim.)
KUNTAKIRJA – UUDISTUSAJATUKSIA (2011)
- 82 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2011–2012 (2012)
- 83 Antti Mykkänen (toim.)
KUNTAYHTYMÄ PELASTAA? (2012)
- 84 Ari Mölsä (toim.)
KUNTARAKENNEKIRJA (2012)
- 85 Timo Reina
KAHDEN TULEN VÄLISSÄ –
ALUEHALLINNON TILA JA TULEVAISUUS? (2012)
- 86 Tarja Cronberg
ESTEJUOKSU LUOVAAN SUOMEEN (2012)
- 87 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2012 (2013)
- 88 Marja-Liisa Manka, Laura Bordi ja
Kirsi Heikkilä-Tammi
PERUSASIOISTA PIENIIN IHMEISIIN –
KUNTAJOHTAMISEN KUVA (2013)
- 89 Kari Välimäki
KAKKUA JAETTAVAKSI (2013)

- 90 Wille Rydman
UNELMASTA PAINAJAISEKSI?
– Kuinka hyvinvointivaltio syö itse itsensä (2013)
- 91 Yrjö Hakanen
MARKKINOIDEN VAI IHMISEN HYVÄKSI?
– Kommunistin puheenvuoro (2013)
- 92 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2013 (2014)
- 93 Heljä Misukka
KOULUTUKSEN SUURVALTA TIENHAARASSA
(2014)
- 94 Markku Lehto
MARKKINAT, SOSIAALITURVA JA YKSILÖN VOIMA
(2014)
- 95 Mikael Jungner
SATTUMA, TAHTO JA KOHTALO (2014)
- 96 Juha Kuisma ja Matti Mäkelä
KYLIEN TULEVAISUUS (2015)
- 97 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2014 (2015)
- 98 Pekka Sauri
JULKISHALLINTO JA SOSIAALINEN MEDIA (2015)
- 99 Eero Ojanen
HYVÄ PÄÄTÖS?
Filosofisia näkökulmia päätöksentekoon (2015)
- 100 Kauko Sipponen
SE SUURI KUNTAUUDISTUS (2016)
- 101 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2015 (2016)
- 102 Päivi Lipponen ja Antton Rönholm
PULPETISTA TABLETTIIN
– suomalainen koulu edelläkävijäksi maailman
muutoksessa (2016)
- 103 Antti Mykkänen (toim.)
MAAKUNTAITSEHALLINTO (2016)

- 104 Heikki Saxén ja Salla Saxén
MITEN BIOETIIKKA VOI MUUTTAA
SUOMALAISTA TERVEYDENHUOLTOA? (2016)
- 105 Raili Mäkitalo
SUOMESTA IKÄIHMISTEN MALLIMAA (2016)
- 106 Karina Jutila
PILAAKO ELIITTI SUOMEN? (2016)
- 107 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2016 (2017)
- 108 Pekka Sauri
KUNNAT JÄLKEEN SOTEN (2017)
- 109 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2017 (2018)
- 110 Veli-Antti Savolainen
GLOKALISAATIO – PAIKALLISEN ISO UUSI KUVA
(2018)
- 111 Anders Blom
MAAN TAPA MURROKSESSA (2019)
- 112 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2018 (2019)
- 113 Jan Erola
UUSIEN IDEOIDEN SUOMI (2019)
- 114 Juha Kuisma
PAIKALLINEN ILMASTOPOLITIikka (2019)
- 115 Pekka Sauri
JULKISHALLINTO JA SOSIAALINEN MEDIA 2020
(2019)
- 116 Timo Soini
POPULISMI (2020)
- 117 KANSALAISMIELIPIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2019 (2020)

- 118 Markus Leikola
MAAILMA KORONAN JÄLKEEN (2020)
- 119 KANSALAISMIELIPIIDE JA KUNNAT
Ilmapuntari 2020 (2021)
- 120 Esa Härmälä ja Olavi Ala-Nissilä
SEUTUKAUPUNGIT JA VOIMAVAROJEN SUOMI
(2021)

KAKS – Kunnallisan kehittämissäätiö rahoittaa kuntia palvelevaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Tavoitteena on tukea ja parantaa kuntien ja niiden organisaatioiden toimintamahdollisuuksia.

Rahoitamme hankkeita ja tutkimuksia, joiden arvioimme olevan kuntien tulevaisuuden kannalta keskeisimpiä. Tuloksien tulee olla sovellettavissa käytäntöön. Rahoitettavilta hankkeilta edellytetään ennakkoluulotonta ja uutta uraa luovaa otetta.

Säätiöllä on *Polemiikki*-niminen asiakaslehti ja kaksi julkaisusarjaa:

Polemia-sarja, jossa käsitellään kunnille tärkeitä strategisia kysymyksiä ajattelua herättävällä tavalla.

Tutkimusjulkaisut-sarja, jossa julkaistaan osa säätiön rahoittamista tutkimuksista. Pääosa säätiön rahoittamista tutkimuksista julkaistaan tekijätahon omissa julkaisusarjoissa.

Julkaisut-sarja, jossa esitellään tutkimustietoa tai yhteiskunnallisia keskustelun avauksia.

Toimintamme ja julkaisumme esitellään tarkasti kotisivuillamme www.kaks.fi.

Vuonna 1990 perustettu itsenäinen säätiö rahoittaa toimintansa sijoitustuotoilla.

Osoite Fredrikinkatu 61 A
00100 Helsinki

Asiamies Antti Mykkänen, antti.mykkanen@kaks.fi,
p. 0400 570 087

Tutkimusasiamies Veli Pelkonen, veli.pelkonen@kaks.fi,
p. 0400 815 527

Taloudenhoitaja Maarit Vaittinen, maarit.vaittinen@kaks.fi,
p. 040 716 4807

Tutustu kotisivuihimme (www.kaks.fi)!

POLEMIA

Esa Härmälä ja Olavi Ala-Nissilä

Seutukaupungit ja voimavarojen Suomi

Mistä saamme voimavaroja seutukaupunkien ja muun Suomen omaehtoiseen kehittämiseen? Mikä on kaupungistumisen suunta? Elämmekö tulevaisuudessa monikuntaisina? Miten kaupunkien ja kuntien sietokyky maailman paineisiin voisi vahvistua?

Näihin kysymyksiin vastauksia etsivät pitkäaikaisena kansanedustajana ja Euroopan tilintarkastustuomioistuimen jäsenenä toiminut Olavi Ala-Nissilä sekä eurooppalaisissa maa- ja metsätalousjärjestöjen johtotehtävissä ja Metsähallituksen toimitusjohtajana toiminut Esa Härmälä.

Otavan Kirjapaino Oy

ISBN 978-952-349-070-3 (nid)
ISBN 978-952-349-071-0 (pdf)
ISSN 1235-6964